

Tarptautinė
migracijos organizacija
Socialinių tyrimų
institutas

Prekyba moterimis Baltijos šalyse: visuomenės požiūris ir informuotumas

Audra Sipavičienė
Vladas Gaidys

**Tarptautinė migracijos organizacija
Socialinių tyrimų institutas**

Audra Sipavičienė
Vladas Gaidys

**Prekyba moterimis Baltijos šalyse:
visuomenės požiūris ir informuotumas**

Vilnius, 2002

UDK 343.5(474)

Si-112

Recenzentai: prof., habil. dr. Vlada Stankūnienė
prof., habil. dr. Arvydas Matulionis

Redaktorė: Živilė Andriūnienė

Viršelis: Kęstutis Vasiliūnas

Autoriai dėkoja Švedijos Tarptautinės Plėtros Agentūrai SIDA ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai už finansinę paramą išleidžiant knygą, prof. habil. dr. Vlada Stankūnienei ir prof. habil. dr. Arvydui Matulioniui už vertingas pastabas.

ISBN 9955–9594-0-1

© International Organization for Migration

TURINYS

ĮVADAS.....	6
TYRIMO REZULTATŲ APŽVALGA.....	7
1. Moterų išvykimo į užsienį priežastys.....	10
2. Informacijos apie įsidarbinimą užsienyje šaltiniai.....	12
3. Moterų vežimas į užsienį dirbti prostitutėmis: asmeninė patirtis.....	16
4. Išvežtų į užsienį moterų/merginų dirbti prostitutėmis skaičius.....	17
5. Kokią veiklą siūlant užsienyje dažniausiai apgaunamos moterys/ merginos	21
6. Ką darytų, jei sužinotų, kad išvykusi į užsienį artima draugė ar giminaitė prieš jos valią verčiama ten užsiimti prostitucija	23
7. Kas kaltas, kad merginos išvežamos į užsienį užsiimti prostitucija	25
8. Kaip reikėtų kovoti su prekyba žmonėmis, gabenimu į užsienį dirbti prostitutėmis	27
9. Esant kokioms situacijoms reikia padėti moteriai, dirbančiai prostitute užsienyje, kuri kreipėsi pagalbos.....	29
10. Ar pastebėjo ir kaip vertina informavimo kampaniją prieš prekybą moterimis	30
IŠVADOS	37
PRIEDAI.....	41
Anketa.....	41
Tyrimo metodika	47

IVADAS

Prekyba moterimis šiuo metu laikoma vienu pagrindinių organizuoto nusikalstamo pasaulio pelno šaltinių. JAV Valstybės departamento duomenimis, per metus pasaulyje seksualinio ir kitokio išnaudojimo tikslais į užsienį išgabenama nuo 700 tūkstančių iki 2 milijonų žmonių, daugiausia moterų ir vaikų, pelnas iš šio nusikalstamo verslo skaičiuojamas bilijonais JAV dolerių.

Europolo duomenimis, vien į Vakarų Europą kasmet parduodama virš 120 000 moterų ir vaikų, daugiausia iš Rytų ir Centrinės Europos šalių. Europos Sąjungos nevyriausybinė organizacijų teigimu, šis skaičius kelis kartus didesnis. Manoma, kad iš Baltijos šalių kasmet į užsienio viešnamius išgabenama apie 2 – 3 tūkstančius moterų, didžioji dalis iš Lietuvos.

Augant prekybos moterimis, ir žmonėmis apskritai, mastams, požiūris į šį reiškinį pasaulyje keičiasi. Skeptišką požiūrį “pačios kaltos, ko ten į užsienius važinėja” keičia nuostata, kad tai yra rimtas nusikaltimas. Vis daugiau valstybių susirūpina tokių aukų apsauga, ypač jei šios sutinka duoti parodymus prekyautojams žmonėmis iškeltose bylose.

Antra vertus, nežiūrint problemos aktualumo, gilesnių tyrimų prekybos moterimis tema yra labai nedaug, viešoji nuomonė šiuo klausimu Baltijos Regione iš viso nebuvo tirta. 2001 ir 2002 metais Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) užsakymu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje atlikti tyrimai “Prekyba moterimis Baltijos šalyse: visuomenės požiūris ir informuotumas” yra pirmi bandymai į visuomenės nuomonės tyrimus įtraukti šią aktualią temą. Tyrimai buvo atliekami Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) ir Švedijos tarptautinės plėtros agentūros (SIDA) projekto “Prekybos moterimis prevencija Baltijos šalyse” rėmuose. Visuomenės nuomonės apklausas vykdė pasaulinio tyrimų tinklo “GfK Ad Hoc Research Worldwide” narės: Lietuvoje – Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras “Vilmorus”, Latvijoje – agentūra “Latvian Facts”, Estijoje – “Turu-uuringute”. Apklausos yra reprezentatyvios, kiekvienoje valstybėje buvo apklausta maždaug po 1000 respondentų nuo 15 iki 74 metų.

Atliekant tyrimus pagrindinis dėmesys buvo skiriamas išsiaiškinti, kaip visuomenė supranta prekybos moterimis šalyje problemas, kokios yra dominuojančios nuostatos šiais klausimais, ką žmonės žino apie esamus pagalbos mechanizmus Baltijos šalyse ir užsienyje. 2001 ir 2002 metais atliktose apklausose buvo tiriama visuomenės nuomonė ne tik apie prekybos moterimis problemas, bet ir susijusios temos, pavyzdžiui, tirtos moterų

migracijos iš Baltijos šalių priežastys, informacijos šaltiniai, pasitelkiami ieškant darbo užsienyje, nagrinėtas ir šiuo atžvilgiu nukentėjusių aspektas. Antroji visuomenės nuomonės apklausa (2002 m.) buvo tokia pat, kaip ir pirmoji, išskyrus keletą papildomų klausimų, susijusių su tarp šių visuomenės nuomonės tyrimų vykusia TMO informavimo kampanija prieš nelegalią prekybą moterimis. Manyta, kad papildomi klausimai bent iš dalies padės įvertinti Baltijos šalyse 2001-2002 m. vykdytos prekybos moterimis prevencijos kampanijos veiksmingumą, visuomenės nuomonės apie šią problemą pakitimais, kurie galėjo įvykti tuo laikotarpiu.

TYRIMO REZULTATŲ APŽVALGA

Apklausų duomenys rodo, kad respondentų asmeninė patirtis, susijusi su prekyba moterimis (t.y. prekybos moterimis atvejai respondentų šeimose), nėra labai didelė ir liko beveik tokia pat, kaip ir prieš metus - fiksuoti tik keli atvejai visose trijose Baltijos šalyse. Tačiau ir šie nedideli skaičiai, išplėtus juos visai generalinei visumai, duotų labai nepatrauklų regiono įvaizdį. Imant platesnę socialinę aplinką ir ypač jaunimo tarpe – situacija dar grėsmingesnė: kas aštuntas - dešimtas jaunas žmogus Baltijos šalyse daugiau ar mažiau tiesiogiai buvo susidūręs su prekybos moterimis ir jų gabenimo į užsienį dirbti prostitutėmis problema: 14 procentų Lietuvos jaunimo sako, kad tarp jų pažįstamų, kolegų, draugų, giminių ar šeimos narių yra pasitaikę atvejų, kai merginas buvo bandoma išvežti į užsienį dirbti prostitutėmis. Latvijoje ir Estijoje šie skaičiai kiek mažesni – atitinkamai 10 procentų ir 12 procentų jaunimo tose šalyse buvo susidūrę su prekybos moterimis problema. Kadangi tai yra daugiau jaunimo problema, visų šalies gyventojų tarpe asmeniškai su šia problema susidūrusių yra mažiau – atitinkamai 7, 10 ir 6 procentai visų gyventojų Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Kalbant apie asmeninį patyrimą, susijusį su moterų išvežimu į užsienį prostitucijos tikslais, padėtis visose trijose Baltijos šalyse iš esmės nelabai tesiskiria. Tuo tarpu nagrinėjant respondentų nuomonę apie padėtį šalyje apskritai, rezultatai labai skirtingi: net 26 procentų lietuvių ir 24 procentų latvių mano, kad “labai daug” arba “daug” moterų yra prievarta išvežama į užsienį dirbti prostitutėmis, palyginti su tik 5 procentais tų nurodžiusių estų. Lietuvoje ir Latvijoje taip pat daugiau manančių, kad yra “labai daug” arba “daug” savo noru prostitucijos tikslais išvykusių moterų - atitinkamai 53,9% ir 54,8%, Estijoje – tik 34,1%. Tik vertinimai apie apgaulės būdu išvežtų/ parduotų merginų mastus panašūs visose trijose Baltijos valstybėse: 53,4% lietuvių, 62,7% latvių ir 50% estų mano, kad tokių merginų yra “labai daug” arba “daug”. Šie dideli skaičiai taip pat rodo, kaip rimtai prekybos moterimis problema yra vertinama psichologiškai. Palyginus 2001-ųjų ir

2002-ųjų metų duomenis matyti, kad susirūpinimas šia problema auga. Ypač ryškūs pokyčiai stebimi Estijoje. Tačiau nenorėtume teigti, kad šie pokyčiai vertinant problemą yra tiesiogiai susiję su prekybos moterimis mastų didėjimu. Tokią situaciją greičiau būtų galima paaiškinti ir tuo, kad daugėja žmonių, žinančių prekybos moterimis problematiką ir todėl geriau galinčių identifikuoti tokios prekybos atvejus. Gali būti, kad prieš metus, kai dar nebuvo apie šią problemą tiek daug informacijos, jie tiesiog būtų priskyre prekybą moterimis nesėkmingai migracijai ir nepalike to nusikaltimu. Surengus informavimo kampaniją apie kovą su prekyba moterimis, ko gero, atsirado daugiau žmonių, galinčių atpažinti prekybos moterimis atvejus, žinančius apie šį reiškinį nemažai nepatrauklių detalių. Tad ir susirūpinimas šia problema auga.

Kaip jau minėta, be tiesioginio problemos vertinimo abiejose apklausose buvo tiriama, kiek žmonės žino tuos aspektus, kurie gali padidinti ar sumažinti riziką būti parduotam į užsienį. Šių metų visuomenės nuomonės apklausa, kaip ir ankstesnė, parodė, jog apie patikimus informacijos šaltinius, kuriais galima naudotis ieškant darbo užsienyje, žinoma nepakankamai. Legaliomis įdarbinimo agentūromis, kurias galima laikyti tikrai patikimu šaltiniu, labiausiai pasitikima tik Latvijoje, kur jos populiariausios. Tuo tarpu lietuviai ir estai labiausiai pasitikėtų giminių, draugų ir pažįstamų rekomendacijomis, o tai dabar vienas dažniausiai naudojamų būdų užverbuoti moteris pardavimui. Didelė jaunimo dalis pasitiki informacija internete ar laikraščių skelbimuose, o šie šaltiniai yra visiškai nekontroliuojami, tad apgaulės tikimybė tikrai didelė. Tačiau per metus įvyko ir gerų poslinkių. Pavyzdžiui, Lietuvoje šiek tiek daugiau žmonių pasitiki legaliomis įdarbinimo agentūromis ir darbo biržos programomis. Visose trijose Baltijos šalyse mažiau žmonių negu prieš metus sutiktų su bet kokių darbo pasiūlymu užsienyje, jei jų padėtis savo šalyje taptų beviltiška.

Kalbant apie galimybes padėti asmenims, nukentėjusiems dėl prekybos moterimis, per metus šioje srityje ženklų poslinkių neįvyko. Apie ketvirtadalis lietuvių ir latvių, ir dar daugiau estų nežinotų ką daryti arba nedarytų nieko, jei jų giminaitė ar artima draugė būtų prievarta išvežta į užsienį prostitucijai. Toliau išlieka būtinybė platinti informaciją apie pagalbos galimybes nukentėjusioms nuo prekybos moterimis ir užsienyje, ir tėvynėje, nors metus trukusios informavimo kampanijos prioritetas ir buvo tokios informacijos skleidimas. Matyt vieneri metai yra pernelyg trumpas laikotarpis, kad norima informacija pasiektų didžiąją gyventojų dalį.

Antrajame tyrime buvo vertintas kovos su prekyba moterimis kampanijos, kuri ištisus metus ragino Baltijos šalių gyventojus nepasitikėti lengvais

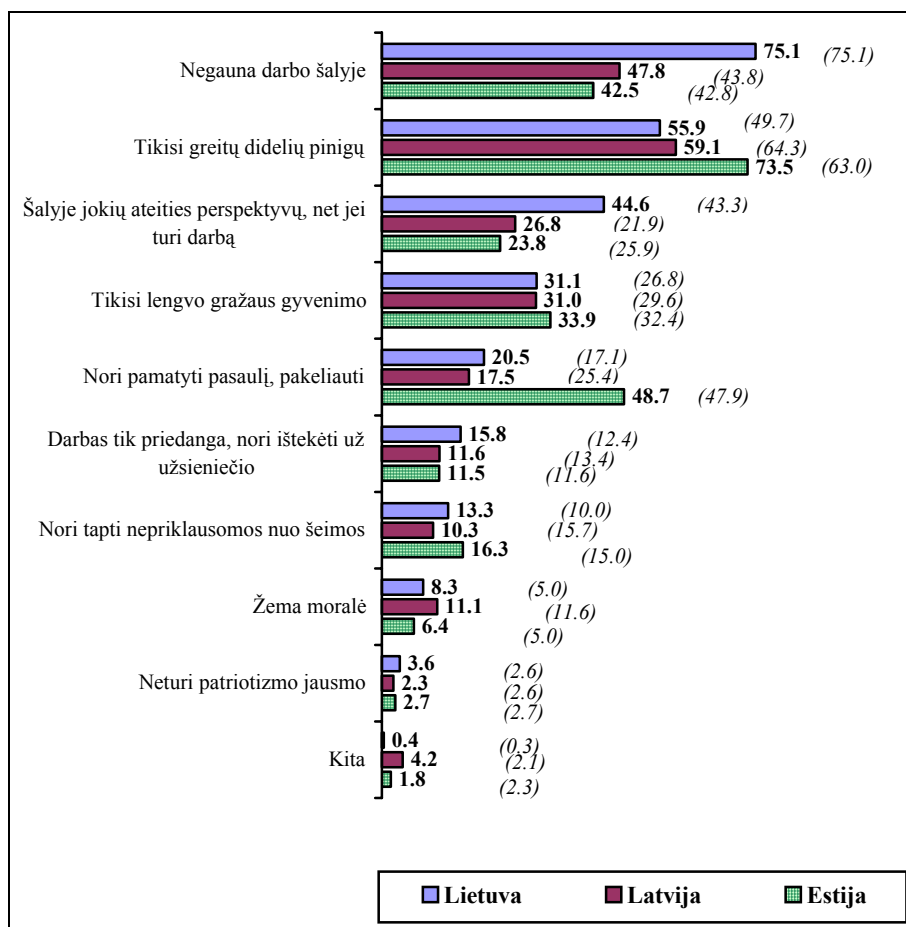
pinigais užsienyje, žinomumas. Buvo vykdoma įvairiapusė veikla, todėl kampaniją pastebėjo itin daug gyventojų: Lietuvoje 63 procentai, Latvijoje 45 procentai, o Estijoje 40 procentų visų gyventojų sakė matę vienokią ar kitokią socialinę reklamą apie kovą su prekyba moterimis. Vienuolika procentų latvių, 7 procentai lietuvių ir 5 procentai estų patys pasinaudojo per kampaniją pateikta informacija. Iš visų kampanijos elementų labiausiai pastebėta buvo lauko reklama, TV klipai ir skelbimai spaudoje. Kampanija labiausiai pasisėkė Lietuvoje, Estijoje ji buvo mažiausiai sėkminga. Tačiau per metus įvykę visuomenės nuomonės apie prekybos moterimis problemas pokyčiai leidžia teigti, kad visų trijų Baltijos šalių žmonės daugiau ar mažiau suprato pagrindinę kampanijos idėją.

Kovos su prekyba moterimis kampanija pasiekė daugiausia jaunesnių žmonių auditoriją (15-24 metų) – Lietuvoje beveik kiekvienas jaunas žmogus pastebėjo socialinę reklamą šios kampanijos tema, Latvijoje jų buvo du trečdaliai, Estijoje daugiau negu pusė. Vienas jaunuolis iš dešimties Lietuvoje ir Latvijoje asmeniškai pasinaudojo pateikta informacija. Manančiųjų, kad TMO pateikta informacija galėtų būti naudinga kitiems žmonėms, buvo kelis kartus daugiau.

Bendrai TMO surengta prekybos moterimis prevencijos/ informavimo kampanija buvo teigiamai įvertinta visose šalyse, tačiau panašių akcijų būtinybė išlieka. Labai svarbu ir toliau platinti informaciją apie nelegalios prekybos žmonėmis riziką ir plačiau informuoti apie nelegalaus darbo užsienyje alternatyvas. Prekiautojai Baltijos šalyse ir toliau ieško tokių moterų, kurios beveik nieko nežino apie šią problemą arba nenori patikėti, kad ir jos gali tapti prekybos moterimis aukomis.

1. Moterų išvykimo į užsienį priežastys

Pav. 1. Jūsų nuomone, kodėl jaunos merginos išvyksta dirbti į užsienį?, % (ne daugiau kaip trys atsakymai; skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Respondentų manymu, pagrindinės priežastys, dėl kurių jaunos moterys išvyksta į užsienį ieškoti darbo, yra ekonominės: jos negali rasti darbo savo šalyje, nemato ateities perspektyvų ir nori greitai bei daug užsidirbti. Žymi respondentų dalis norą išvykti siejo su lengvo ir gražaus gyvenimo lūkesčiais užsienyje. Kitos priežastys respondentams atrodė mažiau įtikinamos. Tarp tokių priežasčių minėtas noras keliauti (išimtis – Estija, kur ši priežastis buvo priskirta prie svarbių), noras ištekėti už užsieniečio, noras tapti

nepriklausomomis nuo tėvų. Kaip mažiau svarios priežastys buvo suvokiama žema moralė ir patriotizmo stoka.

Palyginti su 2001 m. tyrimu, priežasčių struktūra pasikeitė nežymiai. Verta paminėti tik keletą pokyčių. Estijoje padaugėjo manančiųjų, kad moterys tikisi didelių ir lengvų pinigų užsienyje (nuo 63% iki 74%). Latvijoje sumažėjo manančiųjų, kad moterys į užsienį vyksta norėdamos pamatyti pasaulio (nuo 25% iki 18%); taip pat Latvijoje sumažėjo priežasties, jog moterys nori tapti nepriklausomos nuo šeimos, populiarumas (nuo 16% iki 10%).

Baltijos šalyse yra ir panašumų, ir skirtumų, kaip gyventojai suvokia moterų išvykimo į užsienį, turint tikslą įsidarbinti, priežastis.

Lietuvoje populiariausias paaiškinimas, kodėl jaunos moterys migruoja į užsienį turėdamos tikslą įsidarbinti, yra tai, kad jos negali gauti darbo savo šalyje – 75%. Ši priežastis žymiai rečiau buvo minima Latvijoje – 48% ir Estijoje – 43%. Šis skirtumas atitinka statistiką, pagal kurią Lietuvoje - pats didžiausias nedarbo lygis. Ši priežastis dažniau buvo minima tų socialinių grupių, kurios betarpiškai patiria nedarbo problemą: žemesnio išsimokslinimo, gaunantys mažesnes pajamas, bedarbiai žmonės.

Priežastis “tikisi greitų ir didelių pinigų” dažniausiai buvo minima Estijoje (74%), taip pat Latvijoje (59%). Šis motyvas buvo antras pagal paminėjimų dažnumą Lietuvoje (56%). Dažniau šį motyvą minėjo jaunesni, turintys didesnes pajamas respondentai.

“Čia nėra perspektyvų, net jei turi darbą” – šis atsakymas buvo daug dažnesnis Lietuvoje (45%), palyginti su Latvija (27%) ir Estija (24%). Šis skirtumas gali būti aiškinamas sudėtingesne Lietuvos ekonomikos padėtimi. Palyginti su 2001 m. tyrimu, situacija išlieka beveik tokia pat.

“Tikisi gražaus ir lengvo gyvenimo” – šią priežastį minėjo panaši respondentų dalis visose trijose Baltijos šalyse (31-34%). Dažniau šį motyvą minėjo jaunesni, turtingesni respondentai, vyrai.

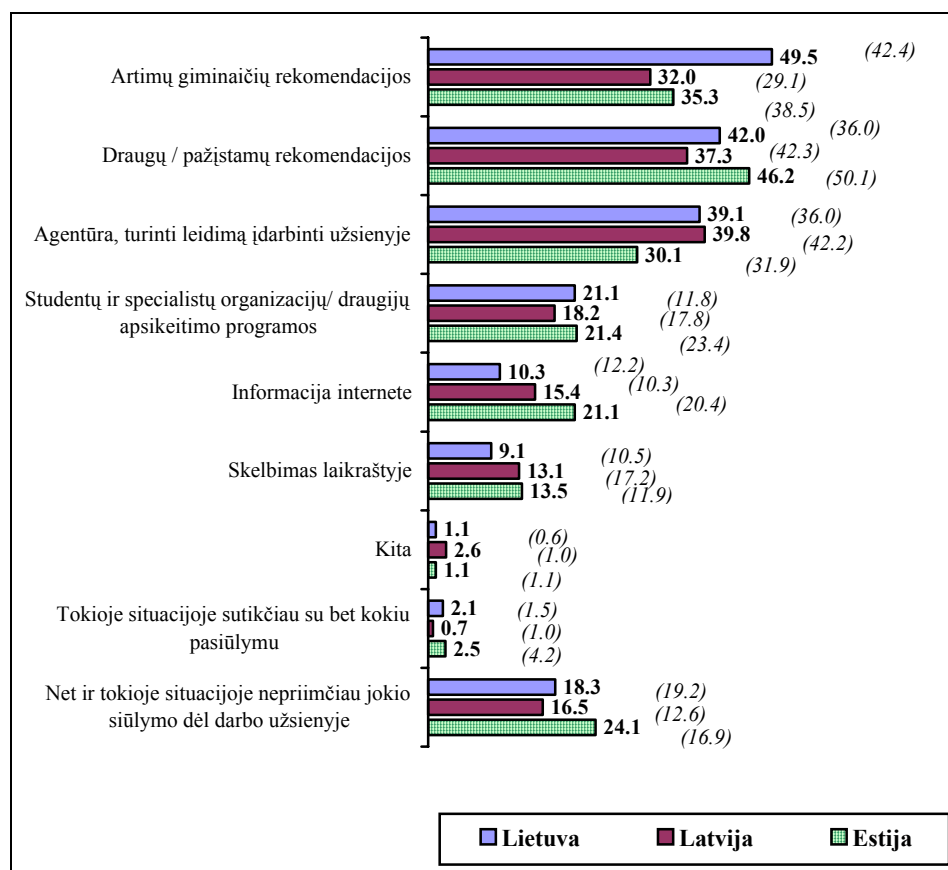
Alternatyva “Nori pamatyti pasaulį, keliauti” buvo antra pagal svarbą Estijoje – 49%. Lietuvoje ir Latvijoje šis motyvas buvo minimas daugiau nei dukart rečiau (atitinkamai 21% ir 18%). Estijoje šis motyvas buvo populiariesnis tarp uždaresnių, turtingesnių socialinių grupių.

Alternatyvos “Darbas yra tik priedanga, iš tikrųjų jos nori ištekėti už užsieniečių”, “Žema moralė”, “Patriotizmo stoka” buvo paminėtos panašiai visose Baltijos šalyse.

Taigi Lietuvoje moterų migracijos į užsienį priežastys buvo suvokiamos daugiau kaip neišvengiamos: nedarbas, nėra perspektyvų, tuo tarpu Estijoje – daugiau kaip laisvanoriškos: greitų ir didelių pinigų lūkesčiai, noras keliauti. Latvių atsakymai užima tarpinę padėtį.

2. Informacijos apie įsidarbinimą užsienyje šaltiniai

Pav. 2. Tarkime, Jūs jau ilgai nerandate darbo savo šalyje ir sužinote apie galimybę įsidarbinti užsienyje. Kokiu iš šių šaltinių ar kokiomis rekomendacijomis Jūs pasinaudotumėte?, % (galimi keli atsakymai; skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Šiame tyrime gyventojų taip pat buvo klausiama, kokiais informacijos šaltiniais jie pasitikėtų, ieškodami darbo užsienyje. Duomenys parodė, kad respondentai labiausiai pasitikėtų artimais giminaičiais, draugais ir pažįstamais, t.y. naudotųsi asmeniniais informacijos kanalais. Taip pat nemažai žmonių pasitikėjo legaliomis įdarbinimo užsienyje agentūromis.

Kiti informacijos kanalai buvo minimi žymiai rečiau. Tai studentų/specialistų apsikeitimo programos (apie jas žino nedaug žmonių), internetas, laikraščiai.

Absoliuti mažuma gyventojų sutiktų su bet koku pasiūlymu, nepaisant galimų pavojų. Gana didelė žmonių dalis nesutiktų išvažiuoti dirbti į užsienį netgi esant sunkioms aplinkybėms savo šalyje.

Palyginti su 2001 m. tyrimu, šiais metais įsidarbinimo užsienyje būdų struktūra mažai tepasikeitė. Lietuvoje padaugėjo žmonių, kurie pasinaudotų artimų giminaičių rekomendacijomis (nuo 42% iki 50%), taip pat išaugo pasitikėjimas darbo/studentų apsikeitimo programomis (nuo 12% iki 21%). Latvijoje šiek tiek išaugo gyventojų dalis, kurie pasinaudotų internetu (nuo 10% iki 15%), tačiau pasitikėjimas laikraščiais truputį sumažėjo (nuo 17% iki 13%). Estijoje padaugėjo gyventojų, kurie nepriimtų siūlymo dirbti užsienyje net esant sunkiai padėčiai savo šalyje (nuo 17% iki 24%).

Padėtis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje pasižymi tam tikrais skirtumais. Lietuvoje žmonės labiausiai pasitiki informacija, gauta iš artimų giminaičių (50%). Estijoje atitinkama gyventojų dalis yra 35%, o Latvijoje 32%. Latvijoje žmonės labiausiai pasitiki legaliomis įdarbinimo agentūromis (40%). Lietuvoje ir Estijoje pasitikėjimas įdarbinimo agentūromis yra žemesnis (atitinkamai 39% ir 30%). Estai labiausiai pasitiki draugais – 46%, tarp lietuvių tokių yra 42%, o tarp latvių – 37%.

Informacija, gauta iš interneto, labiausiai pasitiki estai (21%); tai nestebina, kadangi Estijoje daugiausia iš Baltijos šalių naudojamas internetu. Lietuvoje ieškodami darbo užsienyje internetu naudotųsi 10%, o Latvijoje – 15% gyventojų.

Laikraščiai, kaip informacijos šaltinis apie įsidarbinimo galimybes užsienyje, niekada nebuvo svarbūs. Nepaisant to, jais ketintų pasinaudoti 9% lietuvių, 13% latvių ir 14% estų.

Labai svarbu panagrinėti, kokiais informacijos šaltiniais pasitiki (ir ketintų jais naudotis) jaunimas (15-24 metų gyventojai), kuris užsienyje gali susidurti su pavojais.

Lentelė 1. Tarkime, Jūs jau ilgai nerandate darbo savo šalyje ir sužinote apie galimybę įsidarbinti užsienyje. Kokių iš šių šaltinių ar kokiomis rekomendacijomis Jūs pasinaudotumėte?, 15-24 metų respondentų atsakymai, % (galimi keli atsakymai)

	<i>Lietuva</i>	<i>Latvija</i>	<i>Estija</i>
Artimų giminaičių rekomendacijos	46,8	39,2	39,5
Draugų / pažįstamų rekomendacijos	47,5	50,0	52,5
Agentūra, turinti leidimą įdarbinti užsienyje	49,6	38,7	39,5
Studentų ir specialistų organizacijų/ draugijų apsikeitimo programos	48,9	32,5	38,9
Informacija internete	19,1	25,8	32,7
Skelbimas laikraštyje	10,6	12,4	16,0
Kita	1,4	1,0	1,9
Tokioje situacijoje sutikčiau su bet koki pasiūlymu	1,4	0,5	2,5
Net ir tokioje situacijoje nepriimčiau jokio siūlymo dėl darbo užsienyje	5,0	3,6	9,3

Visose trijose Baltijos šalyse jaunimas labiausiai pasitiki draugais, giminaičiais, legaliomis įdarbinimo agentūromis ir studentų/specialistų organizacijų apsikeitimo programomis.

Gana žymi jaunimo dalis pasitiki informacija, gauta iš interneto, ypač tai pasakytina apie estus (33%). Žymiai mažiau jaunų žmonių pasitikėtų informacija, gauta iš laikraščių, nors tokių taip pat yra nemaža dalis: 11% lietuvių, 12% latvių, ir 16% estų. Šie skaičiai turėtų kelti susirūpinimą, kadangi paminėti informacijos šaltiniai (kalbant apie įsidarbinimą užsienyje) nėra patikimi.

Reikia paminėti, jog tikrai absoliuti mažuma jaunimo priimtų bet koki pasiūlymą dėl darbo užsienyje.

Taip pat svarbu panagrinėti, kokiais informacijos kanalais pasitikėtų moterys.

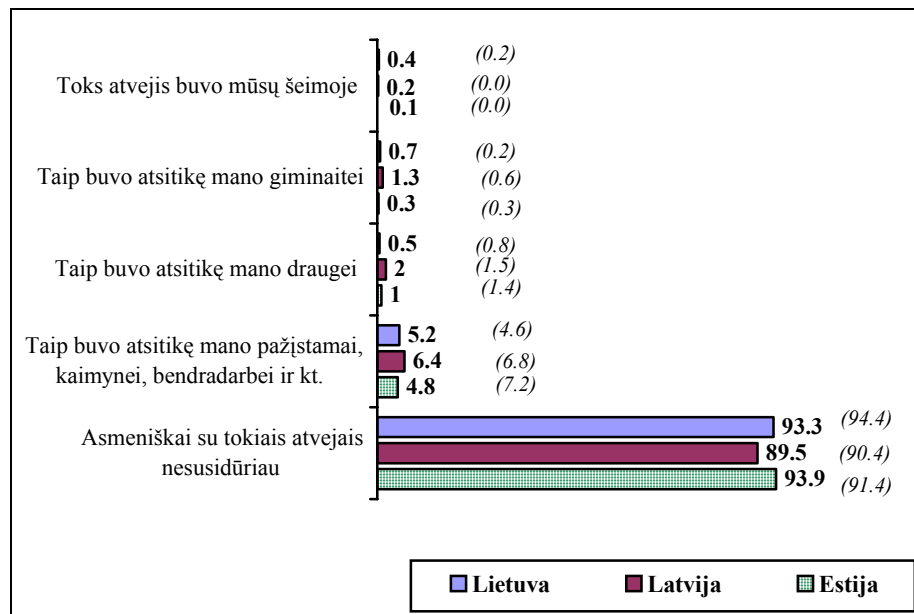
Lentelė 2. Tarkime, Jūs jau ilgai nerandate darbo savo šalyje ir sužinote apie galimybę įsidarbinti užsienyje. Kokiu iš šių šaltinių ar kokiomis rekomendacijomis Jūs pasinaudotumėte?, **respondenčių atsakymai**, % (galimi keli atsakymai)

	<i>Lietuva</i>	<i>Latvija</i>	<i>Estija</i>
Artimų giminaičių rekomendacijos	50,9	30,0	36,9
Draugų / pažįstamų rekomendacijos	40,2	33,6	41,1
Agentūra, turinti leidimą įdarbinti užsienyje	39,6	39,0	30,5
Studentų ir specialistų organizacijų/ draugijų apsikeitimo programos	23,4	18,9	23,0
Informacija internete	9,2	12,4	21,4
Skelbimas laikraštyje	8,3	12,9	11,6
Kita	0,2	2,9	1,2
Tokioje situacijoje sutikčiau su bet koku pasiūlymu	1,7	1,1	1,6
Net ir tokioje situacijoje nepriimčiau jokio siūlymo dėl darbo užsienyje	18,9	19,2	27,1

Moterys Baltijos šalyse labiausiai pasitiki žmonėmis iš jų socialinės aplinkos, taip pat oficialiais įdarbinimo užsienyje kanalais. Tačiau dalis moterų, ieškodamos darbo užsienyje, taip pat naudotųsi internetu: 9% Lietuvoje, 12% Latvijoje, ir 21% Estijoje. Maždaug kas dešimta moteris pasitikėtų skelbimais laikraščiuose. Šie skaičiai kelia tam tikrą susirūpinimą.

3. Moterų vežimas į užsienį dirbti prostitutėmis: asmeninė patirtis

Pav. 3. Ar Jūs asmeniškai susidūrėte su moterų/merginų gabenimu į užsienį prostitucijos tikslais?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Tik keletas respondentų (imant visas Baltijos šalis) nurodė, kad jų šeimose yra buvę moterų išvežimo atvejų. Kita vertus, respondentai gali nežinoti apie tokius atvejus, o ir žinodami – nenorėti apie juos pasakoti apklausėjui. Imant platesnę respondentų socialinę aplinką, tokie atvejai nėra tokie jau reti (sudėjus atvejus, atsitikusius šeimoje, giminaičiams, draugams, pažįstamiems): 7% Lietuvoje, 10% Latvijoje ir 6% Estijoje.

Per metus situacija beveik nepasikeitė (skirtumai neperžengia statistinės paklaidos ribų). Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį, kad, nagrinėjant šias problemas, ir labai maži skaičiai reikšmingi socialine prasme ir kelia susirūpinimą. Prieš metus nė vienas iš estų respondentų nepaminėjo, jog jo šeima buvo susidūrusi su šia problema, o 2002 m. rugsėjį vienas respondentas atsakė teigiamai. Latvijoje prieš metus tokių atvejų nebuvo užfiksuota, o 2002 m. užfiksuoti jau du. Lietuvoje prieš metus buvo du tokie atvejai, o 2002 m. – jau keturi.

Asmeninės patirties aspektu padėtis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje yra panaši (skirtumai neperžengia statistinės paklaidos ribų).

Svarbu nustatyti, ar su tokiais atvejais susiduria jaunimas, nes jiems ši problema aktualiausia.

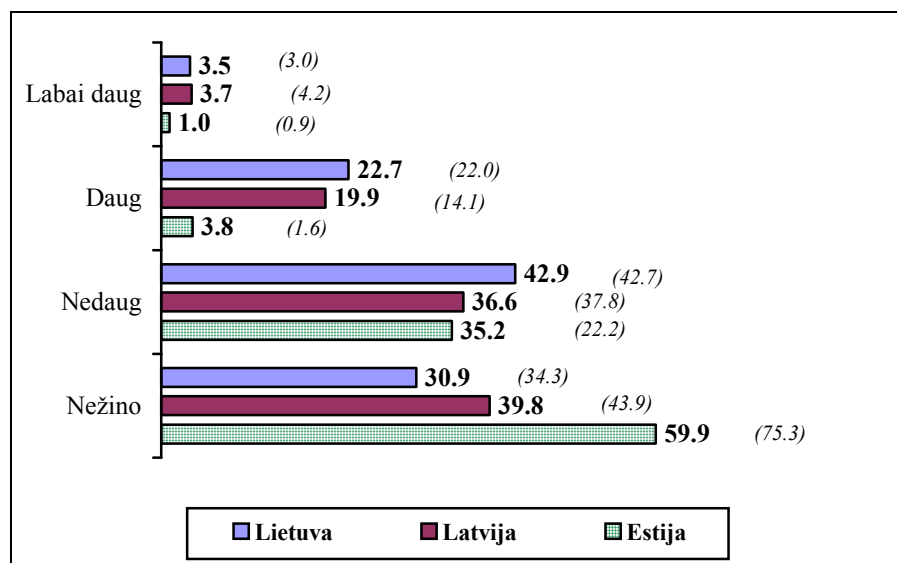
Lentelė 3. Ar Jūs asmeniškai susidūrėte su moterų/merginų gabenimu į užsienį prostitucijos tikslais?, 15-24 metų respondentų atsakymai, %

	<i>Lietuva</i>	<i>Latvija</i>	<i>Estija</i>
Toks atvejis buvo mūsų šeimoje	0,0	0,0	0,6
Taip buvo atsitikę mano giminaiti	0,0	1,0	0,6
Taip buvo atsitikę mano draugei	1,4	2,6	1,2
Taip buvo atsitikę mano pažįstamai, kaimynei, bendradarbei ir kt.	12,1	6,2	9,2
Asmeniškai su tokiais atvejais nesusidūriau	86,5	88,1	88,3

Jauni žmonės šiek tiek dažniau nurodė savo socialinėje aplinkoje susidūrę su moterų išvežimu į užsienį dirbti prostitutėmis: 14% lietuvių, 10% latvių ir 12% estų. Skirtumai tarp Baltijos šalių yra nežymūs (neperžengia statistinės paklaidos ribų).

4. Išvežtų į užsienį moterų/merginų dirbti prostitutėmis skaičius

Pav. 4a. Kaip Jūs manote, ar daug moterų/merginų iš Jūsų šalies yra išvežtos į užsienį prievarta prostitucijos tikslais?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Kalbant apie asmeninį patyrimą, susijusį su moterų išvežimu, padėtis Lietuvoje ir Estijoje yra panaši; tačiau nagrinėjant respondentų nuomonę apie padėtį savo šalyje, rezultatai labai skirtingi. Net 60% estų ir tik 31% lietuvių neturi nuomonės šiuo klausimu. 26% lietuvių nurodė, jog "labai daug" arba "daug" moterų išvežama į užsienį, palyginti su tikrai 5% tą nurodžiusių estų.

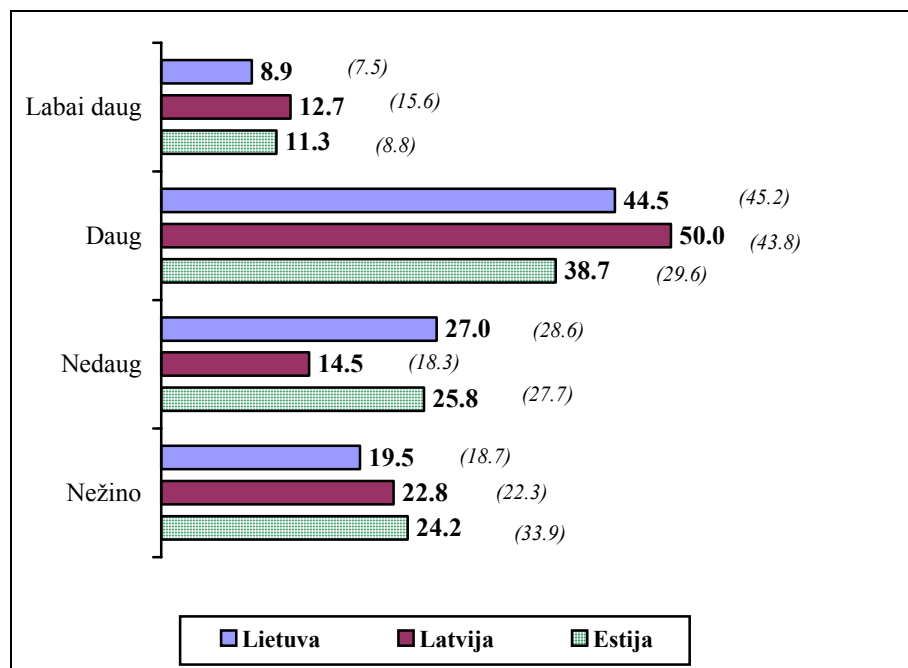
Kaip galėtume paaiškinti skirtumą tarp faktinės padėties (asmeninės patirties), kuri yra panaši Lietuvoje ir Estijoje, ir visuomenės nuomonės apie padėtį šalyje (lietuviai mano, jog padėtis yra dramatiška, tuo tarpu dauguma estų neturi nuomonės arba padėtį vertina daug švelniau)? Čia galima būtų formuluoti hipotezę apie žiniasklaidos įtaką. Lietuvoje moterų išvežimo problema dažniau nušviečiama žiniasklaidos priemonėse, palyginti su Estija. Per praeitus metus visuomenės nuomonė apie moterų išvežimą į užsienį prievarta Lietuvoje beveik nepasikeitė. 4% respondentų mano, kad tokių atvejų esama labai daug, 23% - kad daug, 43% pažymi, kad tokių atvejų – nedaug.

Latvijoje padaugėjo manančiųjų, kad prievarta moterų išvežimo atveju pasitaiko daug (nuo 14% iki 20%).

Estijoje visuomenės nuomonė pasikeitė: sumažėjo neturinčiųjų nuomonės (nuo 75% iki 60%) ir žymiai išaugo paminėjimų, jog šis reiškinys egzistuoja, dalis (nuo 25% iki 40%). Galima spėti, jog tai yra informavimo kampanijos rezultatas.

Dar labiau moterų išvežimo problemomis susirūpinęs Lietuvos jaunimas (15-24 metų). Šioje grupėje 39% respondentų nurodė, kad yra labai daug arba daug moterų, išvežtų prievarta. Tik 20% respondentų neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

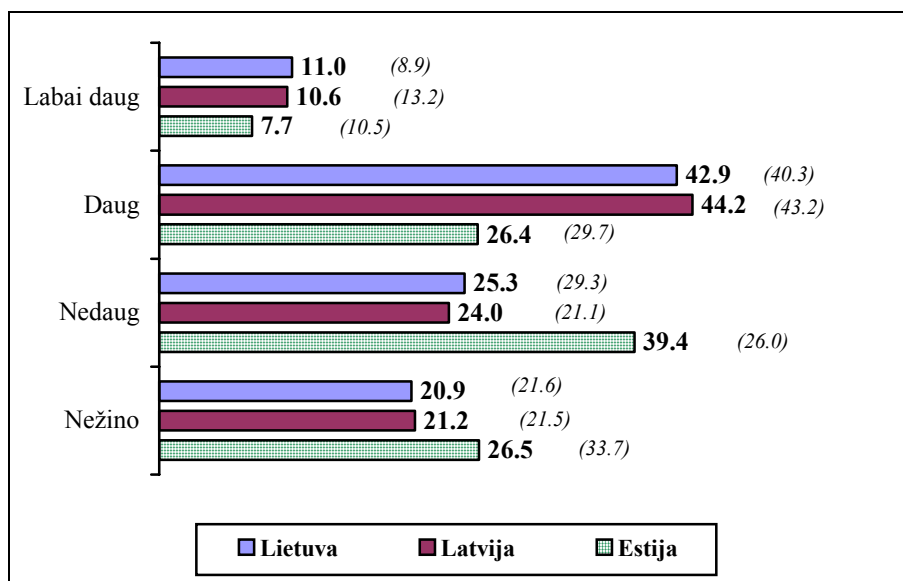
Pav. 4b. Kaip Jūs manote, ar daug moterų/merginų iš Jūsų šalies yra išvežtos į užsienį apgaulės būdu (siūlant kitus darbus) prostitucijos tikslais?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Žymiai daugiau žmonių mano, kad moterys išvežamos apgaulės būdu. Kad tokių atvejų yra labai daug /daug nurodė net 53% Lietuvos respondentų, 63% latvių ir 50% estų. Tokią nuomonę turinčiųjų dalis ženkliai išaugo Estijoje (prieš metus tik 38% paminėjo, kad daug/labai daug moterų išvežama apgaulės būdu). Estijoje taip pat pastebimai sumažėjo neturinčių nuomonės gyventojų dalis.

Jaunimas moterų išvežimą apgaulės būdu vertina dar dramatiškiau: net 70% lietuvių, 71% latvių ir 60% estų jaunimo (15-24 metų) teigė, kad tokių atvejų esama daug/labai daug.

Pav. 4c. Kaip Jūs manote, ar daug moterų/merginų iš Jūsų šalies yra išvykusios savo noru prostitucijos tikslais?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

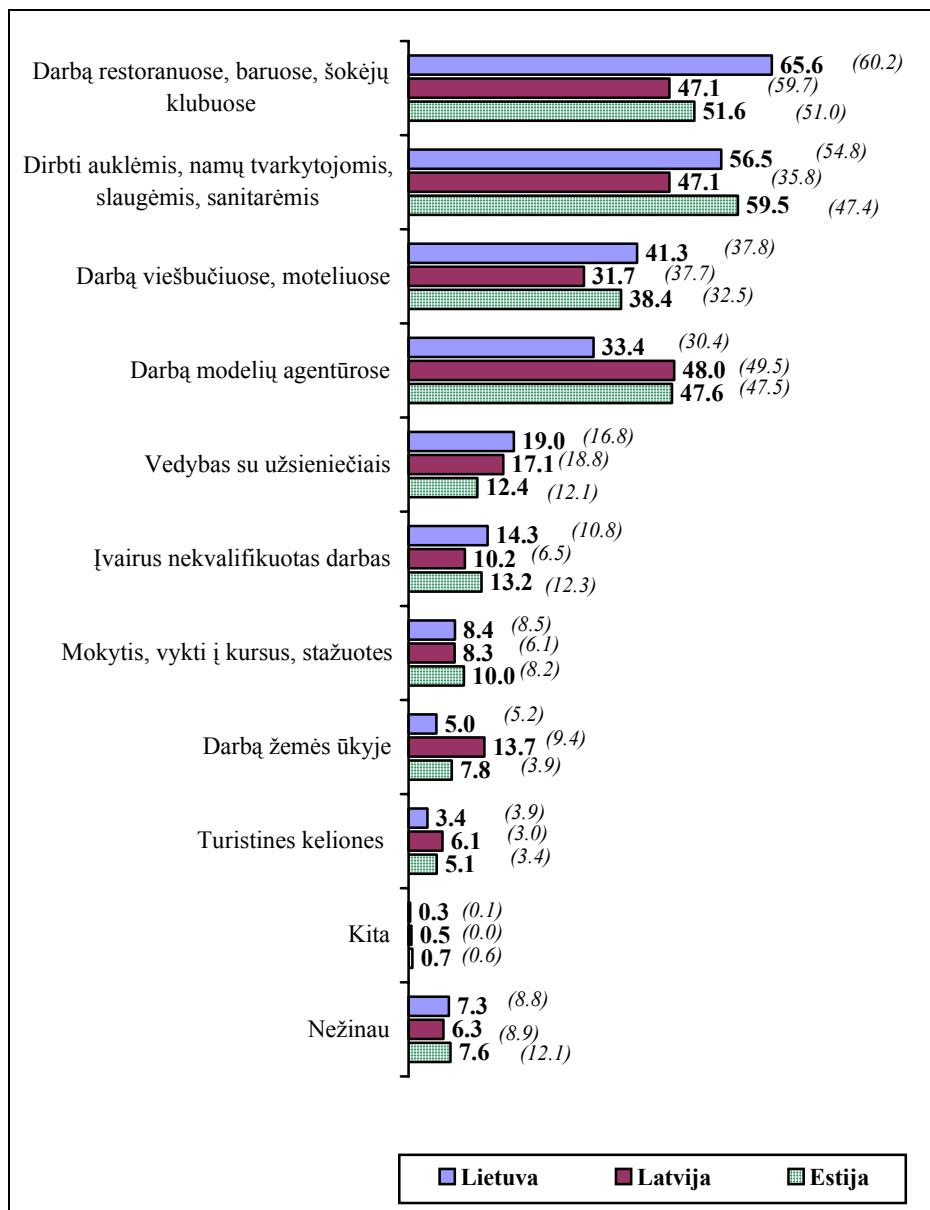
Daugelis žmonių mano, kad moterys savo noru išvyksta į užsienį dirbti prostitutėmis. 54% lietuvių, 55% latvių ir 34% estų mano, kad tokių atvejų yra daug/labai daug.

Per praeitus metus visuomenės nuomonė Lietuvoje ir Latvijoje mažai tepasikeitė. Estijoje sumažėjo neturinčiųjų nuomonės dalis (nuo 34% iki 27%) ir atitinkamai išaugo gyventojų, pripažįstančių problemos egzistavimą, skaičius.

Taip pat verta paminėti, jog Estijoje ir Latvijoje yra daugiau manančiųjų, kad moterys išvežamos apgaule, negu manančiųjų, kad jos savanoriškai išvažiuoja, žinodamos migracijos tikslą. Lietuvoje šios nuomonės (“apgaulė“ ar “savanoriška migracija“) paplitusios panašiai.

5. Kokią veiklą siūlant užsienyje dažniausiai apgaunamos moterys/ merginos

Pav. 5. Kokią veiklą siūlant užsienyje dažniausiai apgaunamos moterys/ merginos?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Respondentų manymu, Baltijos šalyse moterys dažniausiai apgaunamos siūlant darbą restoranuose, baruose, šokėjų klubuose, taip pat auklės, namų tvarkytojos darbą, darbą viešbučiuose, moteliuose, modelių agentūrose. Daug rečiau buvo minėti tokie apgavysčių būdai kaip vedybos su užsieniečiais, įvairus nekvalifikuotas darbas, darbas žemės ūkyje, siūlant mokytis užsienyje ar turistines keliones.

Palyginti su 2001 m., padaugėjo minėjusiųjų namų tvarkytojos darbą kaip apgaulės būdą: nuo 36% iki 47% Latvijoje ir nuo 47% iki 60% Estijoje. Kita vertus, Latvijoje sumažėjo paminėjusiųjų darbą restoranuose - nuo 60% iki 47%. Kitų reikšmingų skirtumų nebuvo aptikta.

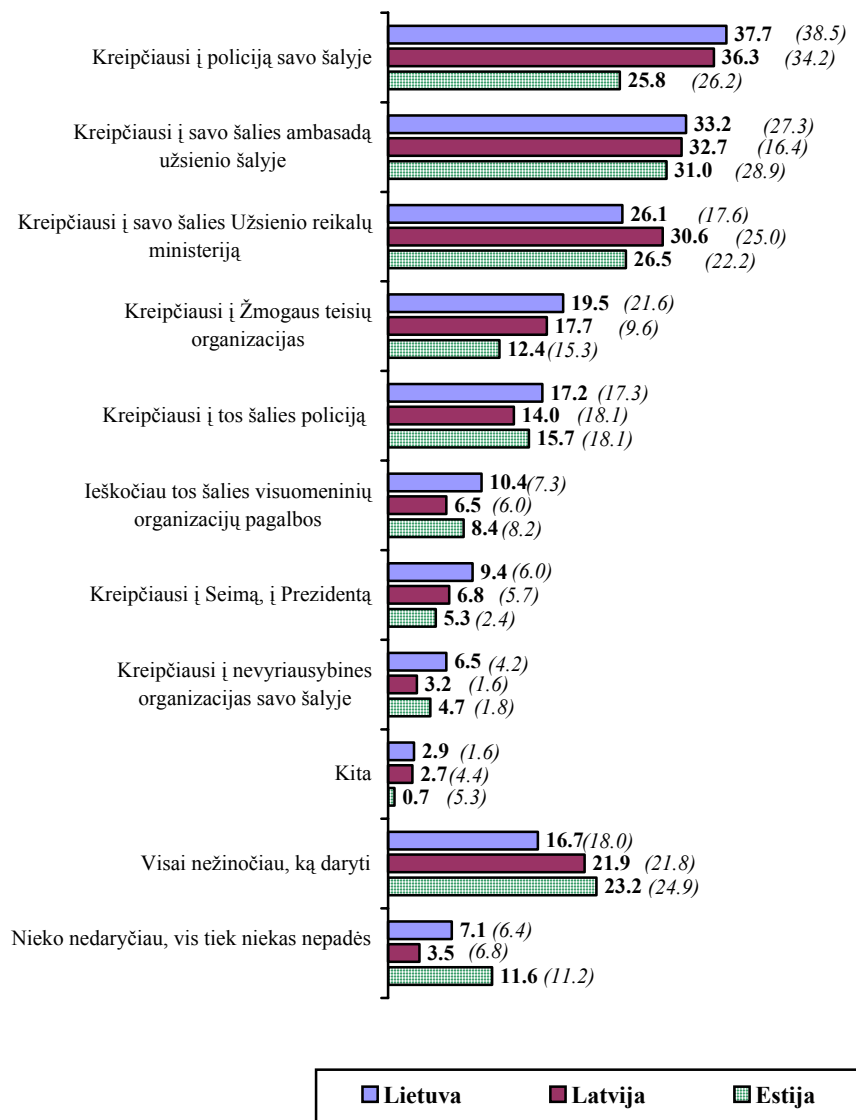
Lietuvoje dažniausiai buvo minima, jog jaunos moterys apgaunamos siūlant darbą restoranuose/baruose (66%), auklės darbą (57%), darbą viešbučiuose (41%), modelių agentūrose (33%). Būtent šie apgavysčių būdai buvo minimi ir prieš metus. Be to, šiek tiek išaugo paminėjusiųjų darbą restoranuose dalis. Jaunimas minėjo tuos pačius apgaulės būdus: darbą restoranuose (75%), darbą aukle (57%).

Latvijoje dažniausiai buvo minimi tie patys apgaulės būdai, kaip ir Lietuvoje (skiriasi tiksliai jų išsidėstymas pagal svarbą): darbas modelių agentūroje (48%), darbas restoranuose (47%), auklės darbas (47%), darbas viešbučiuose (32%). Latvijos jaunimas dažniausiai minėjo darbą modelių agentūrose (53%) ir siūlymus dirbti aukle (47%).

Estai taip pat minėjo tuos pačius apgaulės būdus: siūlant dirbti aukle (60%), darbą restoranuose (52%), modelių agentūrose (48%), viešbučiuose (38%). Jaunimas minėjo tuos pačius apgaulės būdus: darbą aukle (59%), darbą restoranuose (59%), modelių agentūrose (52%), viešbučiuose.

6. Ką darytų, jei sužinotų, kad išvykusi į užsienį artima draugė ar giminaitė prieš jos valią verčiama ten užsiimti prostitucija

Pav. 6. Jei sužinotumėte, kad išvykusi į užsienį Jūsų artima draugė ar giminaitė prieš jos valią verčiama ten užsiimti prostitucija, ką Jūs darytumėte?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Dauguma Baltijos šalių gyventojų žinotų, kur kreiptis, jeigu artima draugė ar giminaitė būtų verčiama dirbti prostitute užsienyje. Dažniausiai žmonės kreiptųsi į policiją savo šalyje, į savo šalies ambasadą užsienyje, į užsienio reikalų ministeriją savo šalyje. Rečiau žmonės ieškotų pagalbos žmogaus teisių organizacijose, policijoje užsienio šalyje, visuomeninėse organizacijose toje šalyje ar kreiptųsi į savo šalies parlamentą /prezidentą. Rečiausiai buvo minimos nevyriausybinės organizacijos.

Nežinančių, kaip reikėtų elgtis tokioje situacijoje, dalis išlieka beveik tokia pat, kaip ir praeitais metais (skirtumas neperžengia statistinės paklaidos ribų). Tarp nežinančių, kaip reikėtų elgtis tokiomis aplinkybėmis, daugumą sudaro vyresnio amžiaus žmonės. Latvijoje sumažėjo teigiančių, kad niekas negalėtų padėti tokiomis aplinkybėmis, dalis.

Per metus padaugėjo gyventojų, kurie kreiptųsi į tam tikras oficialias institucijas savo šalyse: į savo šalies ambasadą užsienyje kreiptųsi 33% lietuvių (2001 m. buvo 27%), 33% latvių (2001 m. buvo 16%); į Užsienio reikalų ministeriją kreiptųsi 26% lietuvių (2001 m. buvo 18%), į parlamentą /Prezidentą kreiptųsi 9% lietuvių (2001 m. buvo 6%). Latvijoje šiais metais daugiau žmonių paramos ieškotų žmogaus teisių organizacijose (2002 m. - 18%; 2001 m. - 10%).

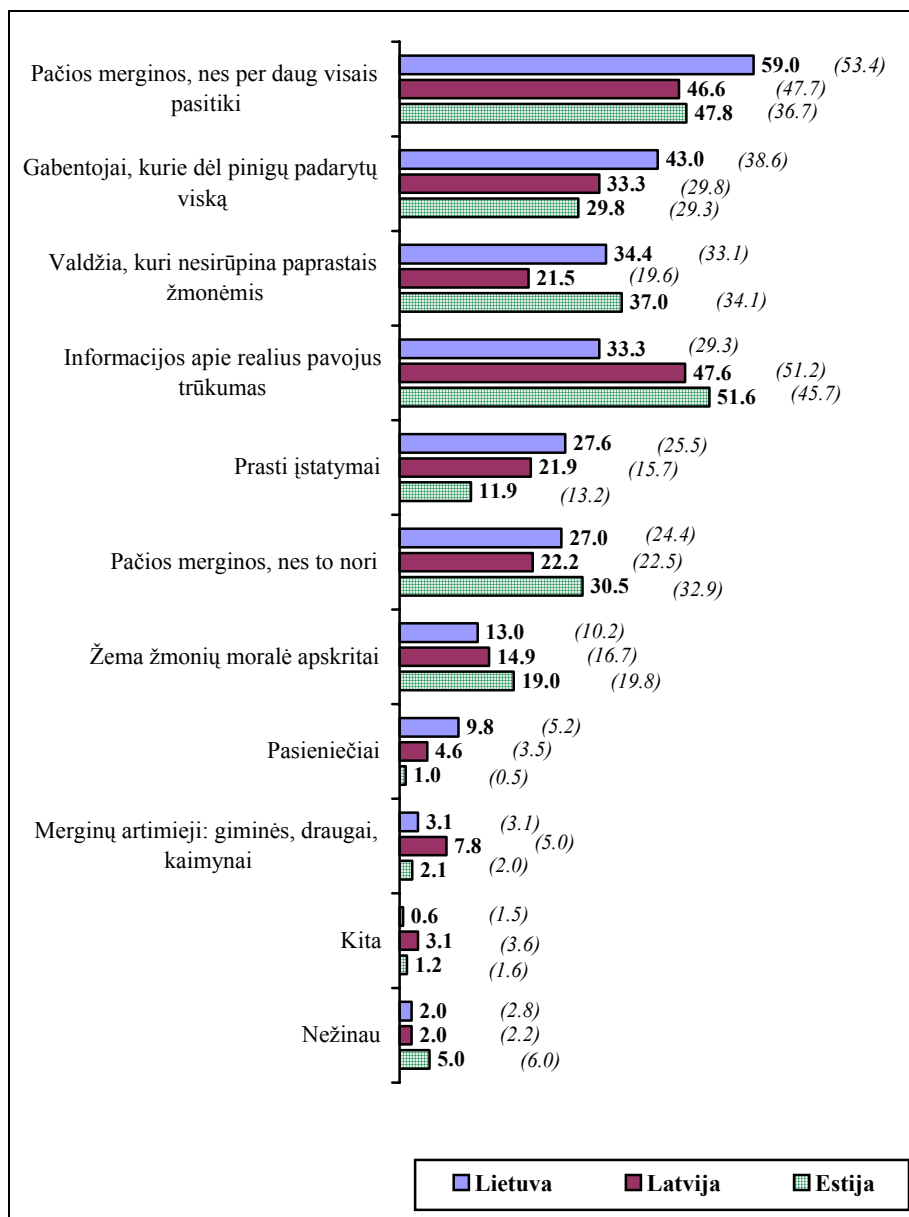
Lietuviai dažniausiai kreiptųsi į policiją Lietuvoje (38%), į Lietuvos ambasadą užsienio šalyje (33%), į Užsienio reikalų ministeriją (26%), žmogaus teisių organizacijas (20%).

Latviai, kaip ir lietuviai, pirmiausia kreiptųsi į Latvijos policiją (36%), į Latvijos ambasadą užsienyje (33%), Užsienio reikalų ministeriją (31%).

Estai, kurie apskritai rečiau kreiptųsi į kokią nors įstaigą, pirmiausia paminėjo Estijos ambasadą užsienyje (31%), po to Užsienio reikalų ministeriją (27%) ir Estijos policiją (26%). Estai rečiau nei lietuviai kreiptųsi į žmogaus teisių organizacijas (12%). Estijoje yra daugiau žmonių, kurie nežinotų, kur kreiptis, jei gautų informacijos, kad artima draugė /giminaitė verčiama dirbti prostitute užsienyje. Estai taip pat skeptiškiau žiūri į galimybes padėti merginai tokiomis aplinkybėmis.

7. Kas kaltas, kad merginos išvežamos į užsienį užsiimti prostitucija

Pav. 7. Prašom pasakyti, kas, Jūsų nuomone, kaltas, kad merginos išvežamos į užsienį užsiiminėti prostitucija?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Visose Baltijos šalyse dėl išvežimo dirbti prostitutėmis dažnai kaltinamos pačios merginos, esą jos per daug visais pasitiki; taip pat dažnai kaltinami gabentojai, kurie dėl pinigų padarytų viską; pabrėžiama informacijos apie realius pavojus stoka; kaltinama valdžia, kuri nesirūpina paprastais žmonėmis. Gana daug žmonių mano, kad reikėtų kaltinti pačias merginas, nes jos išvyksta į užsienį savo noru. Rečiau yra kaltinami giminės /draugai, pasieniečiai. Gana retai respondentai kalbėjo ir apie žemą žmonių moralę.

Nuo praeitų metų Lietuvoje padaugėjo žmonių, dėl moterų išvežimo kaltinančių pasieniečius. Latvijoje šiais metais daugiau žmonių kaltino prastus įstatymus. Estijoje, palyginti su praeitais metais, daugiau gyventojų kaltina pačias merginas, esą jos per daug pasitiki nepažįstamais žmonėmis.

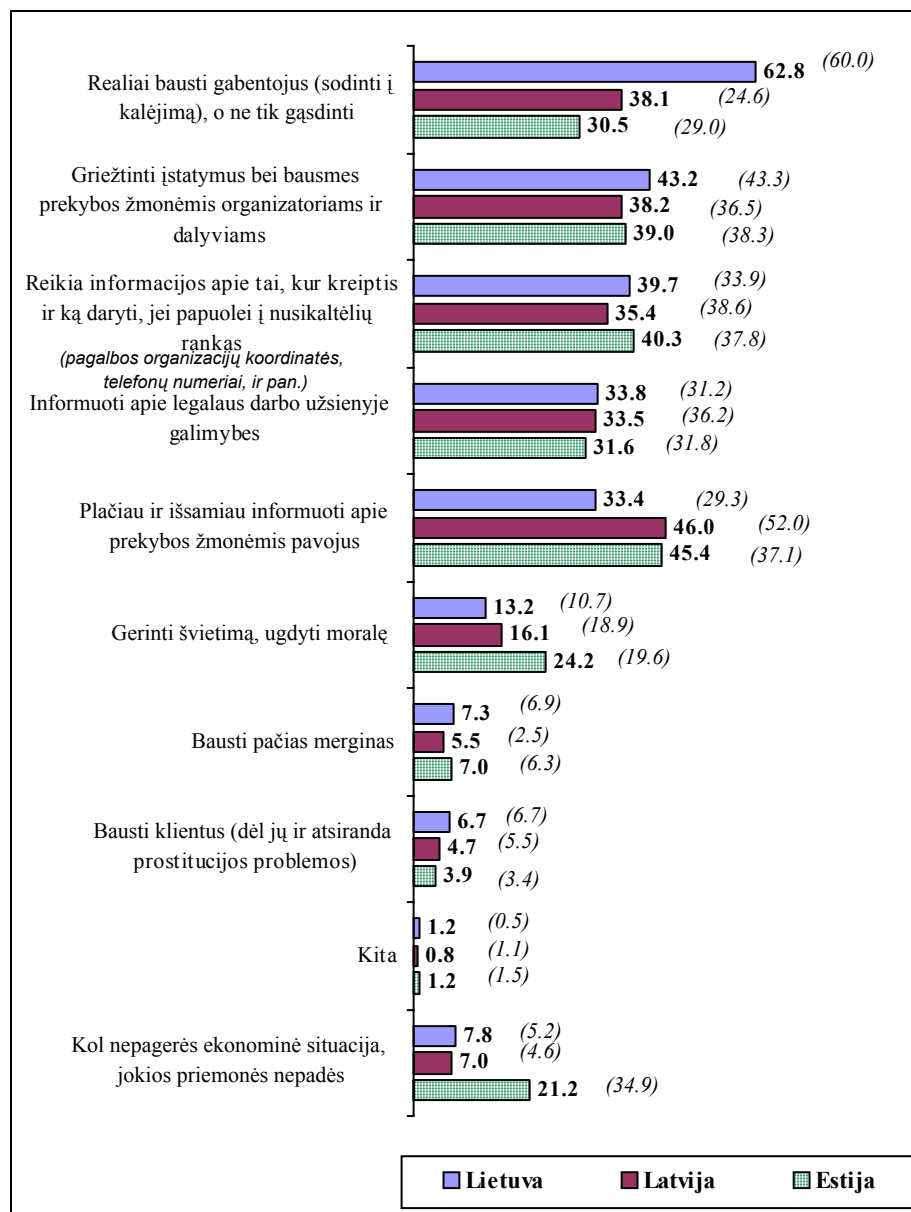
Lietuvoje dėl moterų išvežimo dirbti prostitutėmis dažniausiai kaltinamos pačios merginos, kadangi jos per daug visais pasitiki (59%). Taip pat kaltinami moterų vežimo organizatoriai (43%), valdžia, kuri nesirūpina paprastais piliečiais (34%). Trečdalis respondentų paminėjo informacijos apie realius pavojus trūkumą (33%). Jaunimas taip pat pirmiausia kaltino merginas dėl per didelio jų patiklumo (67%). Svarbu tai, kad net 41% jaunimo informacijos trūkumą įvardijo kaip moterų išvežimo priežastį.

Latviai dėl moterų išvežimo pirmiausia kaltina informacijos stoką (48%), po to merginų patiklumą (47%), išvežimo organizatorius (33%). Net 51% Latvijos jaunimo kaip problemą įvardijo informacijos trūkumą.

Estijoje, panašiai kaip Latvijoje, dažniausiai buvo minimas informacijos apie realius pavojus stoka (52%). Per praeitus metus minėjusių šią priežastį dalis netgi išaugo. Toliau buvo paminėtas per didelis merginų patiklumas (48%), nesirūpinanti žmonėmis valdžia (37%) bei pačios merginos (jos migruoja savo noru) (31%). Estijos jaunimas kaip pagrindinę moterų išvežimo priežastį nurodė informacijos trūkumą (53%).

8. Kaip reikėtų kovoti su prekyba žmonėmis, gabenimu į užsienį dirbti prostitutėmis

Pav. 8. Kaip, Jūsų nuomone, reikėtų kovoti su prekyba žmonėmis, žmonių gabenimu į užsienį prostitutijos tikslais?, % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Respondentų manymu, pagrindinės kovos su moterų išvežimu dirbti prostitutėmis priemonės turėtų būti realios bausmės gabentojams ir įstatymų, nukreiptų prieš prekybos žmonėmis organizatorius ir dalyvius, griežtinimas. Taip pat labai svarbu plačiau ir išsamiau informuoti apie prekybos žmonėmis pavojus: ką daryti, jei papuolei į nusikaltėlių rankas, apie legalaus darbo užsienyje galimybes. Kitos kovos su moterų išvežimu priemonės nebūtų itin veiksmingos. Nedidelė dalis žmonių taip pat siūlė bausti pačias prostitutes ar jų klientus.

Praeitais metais siūlytos kovos su moterų išvežimu priemonės mažai tepasikeitė. Šiais metais didesnę dalis lietuvių siūlė pateikti daugiau informacijos, ką daryti papuolus į gabentojų rankas (40% 2002 m., palyginti su 34% 2001 m.). Latvijoje šiais metais daugiau gyventojų reikalavo sugriežtinti bausmes gabentojams (38% 2002 m., palyginti su 25% 2001 m.), ir bausti pačias merginas (5,5% 2002 m., palyginti su 2,5% 2001 m.). Šiais metais daugiau estų norėjo papildomos informacijos apie realius moterų išvežimo pavojus (45% 2002 m., palyginti su 37% 2001 m.). 2002 metais gerokai mažiau estų nematė galimybių išspręsti šią problemą ("Kol nepagerės ekonominė situacija, jokios priemonės nepadės") – 21% 2002 m., palyginti su 35% 2001 m.

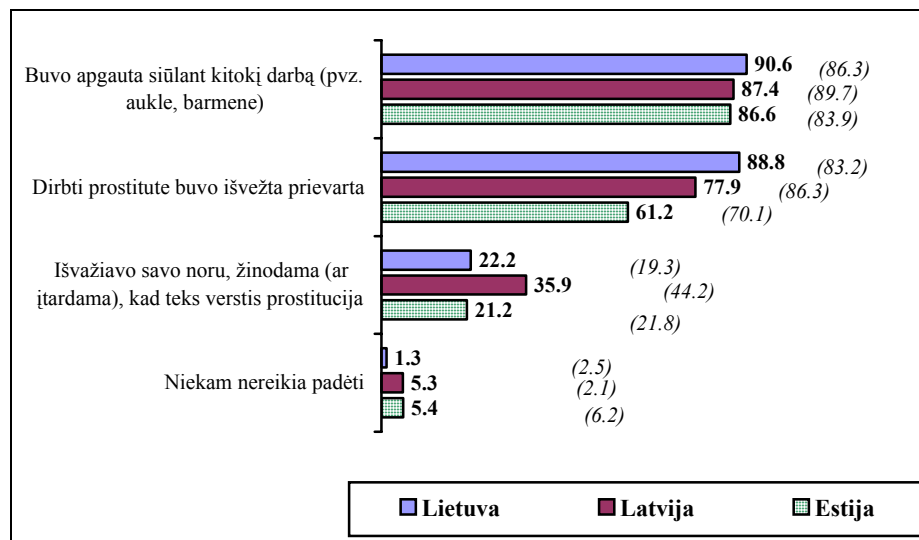
Lietuvoje dažniausiai minima kovos su moterų gabenimu priemonė buvo realių bausmių taikymas gabentojams (63%), po to ėjo įstatymų bei bausmių griežtinimas (43%), informacijos, kaip elgtis papuolus į gabentojų rankas, skleidimas (40%), informacija apie legalaus įsidarbinimo užsienyje galimybes (34%), daugiau informacijos apie realius prekybos žmonėmis pavojus (33%). Galime konstatuoti, kad gyventojai nori daugiau informacijos, susijusios su moterų išvežimo problema bei jos prevencija. Tokios informacijos taip pat pageidavo ir jaunimas.

Latvijos visuomenė pirmiausia pageidavo daugiau informacijos apie prekybos žmonėmis pavojus (46%). Toliau ėjo realių bausmių taikymas gabentojams (38%), griežtesni įstatymai (38%), informacija apie tai, ką daryti papuolus į gabentojų rankas (35%).

Estijoje pirmiausia buvo minimos informavimo priemonės kovojant su moterų gabenimu: pateikti daugiau informacijos apie prekybos žmonėmis pavojus (45%), suteikti daugiau informacijos, kaip elgtis papuolus į gabentojų rankas (40%). Taip pat reikšmingą vietą užima griežtesnių įstatymų priėmimas (39%). Estijos jaunimas pirmiausia taip pat paminėjo informaciją kaip prevencinę priemonę: suteikti daugiau informacijos apie realius gabenimo pavojus (45%), suteikti daugiau informacijos, kaip elgtis papuolus į gabentojų rankas (45%).

9. Esant kokioms situacijoms reikia padėti moteriai, dirbančiai prostitute užsienyje, kuri kreipėsi pagalbos

Pav. 9. Jūsų nuomone, kuriose situacijose reikia padėti merginai, dirbančiai prostitute užsienyje, kuri kreipėsi pagalbos? Jeigu ji..., % (skliausteliuose 2001 m. rezultatai)

Apskritai nuostata dėl pagalbos moterims, kurios buvo apgautos arba išvežtos į užsienį prievarta ir po to kreipėsi pagalbos, buvo gana palanki: dauguma žmonių manė, jog tokioms moterims reikėtų kaip nors padėti. Kita vertus, žymiai mažiau žmonių norėtų padėti moterims, kurios išvažiavo į užsienį savo noru (žinodamos ar įtardamos, kad reikės verstis prostitucija). Absoliuti mažuma respondentų manė, kad moterims nereikėtų padėti nė vienu atveju.

Gali stebinti, jog respondantai buvo mažiau linkę padėti moterims, kurios buvo išvežtos prievarta, palyginti su tomis, kurios buvo apgautos siūlant kitus darbus. Panašus rezultatas buvo pastebėtas ir prieš metus. Tai gali būti aiškinama tuo, kad dalis žmonių tiesiog neįsivaizduoja ir netiki, kad įmanoma per sieną prievarta išvežti žmogų. Tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojai yra geriausiai informuoti apie moterų išvežimo problemą ir jie labiausiai linkę padėti moterims. Estai yra mažiausiai informuoti ir mažiausiai linkę padėti moterims, išvežtoms prievarta, t.y. estai sunkiai įsivaizduoja išvežimo prievarta galimybę.

Absoliuti Baltijos šalių gyventojų dauguma pritaria nuostatai, kad moterims reikia padėti, jeigu jos buvo išvežtos į užsienį apgaulės būdu ir turėjo

užsiimti prostitucija, o po to kreipėsi pagalbos. Šiuo požiūriu stebime visų trijų šalių gyventojų sutarimą.

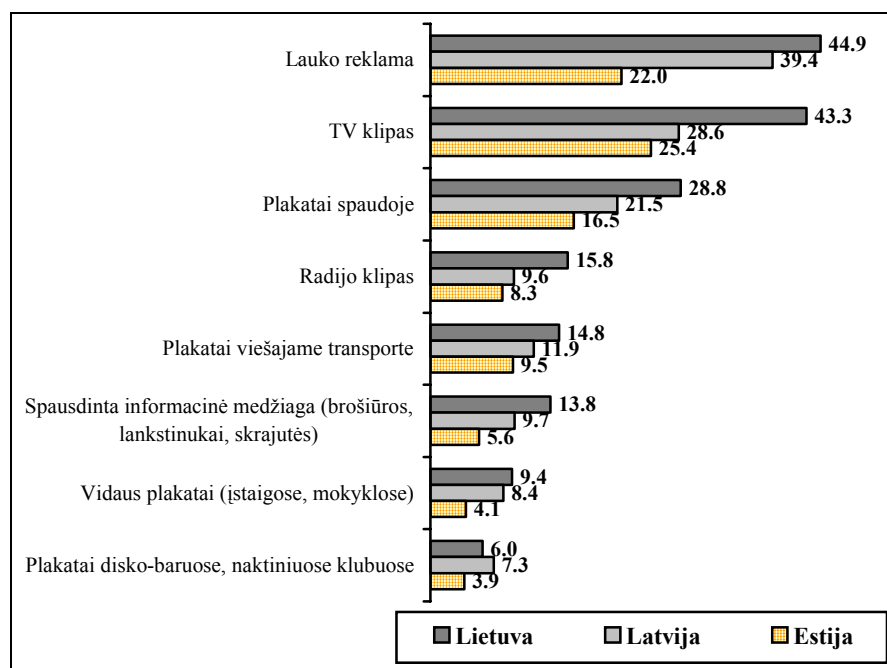
Kita vertus, santykinai nedidelė dalis gyventojų buvo už pagalbą moterims, savo noru išvažiavusioms į užsienį dirbti prostitutėmis: 22% Lietuvoje, 21% Estijoje ir 36% Latvijoje.

Tiktai nedidelė mažuma (1-5%) žmonių buvo prieš bet kokią pagalbą moterims, tam tikromis aplinkybėmis užsienyje tapusioms prostitutėmis. Ši gyventojų dalis yra mažiausia Lietuvoje. Estijoje mažiausiai norintys padėti moterims yra žemo išsimokslinimo žmonės.

Palyginti su 2001 metais, Latvijoje ir Estijoje sumažėjo norinčiųjų padėti moterims, kurios buvo išvežtos į užsienį prievarta; tuo tarpu Lietuvoje atitinkama gyventojų dalis padidėjo. Šiais metais Latvijoje mažiau gyventojų linkę padėti moterims, savo noru išvykusioms į užsienį dirbti prostitutėmis.

10. Ar pastebėjo ir kaip vertina informavimo kampaniją prieš prekybą moterimis

Pav. 10. Įvairių reklamos tipų efektyvumas – ar reklama buvo pastebėta?, % kurie pastebėjo

Dauguma žmonių pastebėjo lauko reklamą, TV klipą ir plakatus spaudoje. Kitų tipų reklama tam tikrose socialinėse grupėse taip pat buvo gana efektyvi. Pavyzdžiui, reklama disko baruose buvo pastebėta 9-18% jaunimo. Didžiausią efektą reklama sukėlė Lietuvoje, tuo tarpu mažiausią - Estijoje.

Lentelė 4. Ar pastebėjote ir kaip vertinate šią informacinę kampaniją prieš prekybą moterimis?, **Lietuvos respondentų atsakymai**, %

	Nepastebėjau	Pastebėjau, man asmeniškai buvo/ yra naudinga (pasinaudojau joje esančia informacija)	Pastebėjau, manau, kad naudinga, nors asmeniškai nebuvo progos pasinaudoti	Pastebėjau, bet nemanau, kad tai duoda/ gali duoti kokios naudos	Pastebėjau, bet manau, kad tai išpūsti bereikalingi gąsdinimai
1. Lauko reklama (autobusų stotelių /langų plakatai ir skydai)	55,1	2,7	25,6	15,4	1,2
2. TV klipas	56,7	3,5	26,4	11,4	1,9
3. Radijo klipas	84,2	1,1	9,9	4,1	0,8
4. Plakatai spaudoje	71,2	2,6	14,7	9,6	1,9
5. Plakatai viešajame transporte	85,2	1,0	7,3	5,7	0,9
6. Plakatai disko-baruose, naktiniuose klubuose	94,0	0,4	2,9	1,9	0,8
7. Vidaus plakatai (įstaigose, mokyklose)	90,6	0,9	5,5	2,4	0,6
8. Spausdinta informacinė medžiaga (brošiūros, lankstinukai, skrajutės)	86,2	1,9	7,5	3,4	1,0

Lietuvos gyventojams asmeniškai naudingiausi buvo TV klipas, lauko reklama ir plakatai spaudoje. Respondentų manymu, minėti reklamos tipai buvo naudingiausi ir kitiems žmonėms. Tikrai keletas žmonių paminėjo, kad tokia reklama tėra bereikalingas žmonių gąsdinimas.

Lentelē 5. Ar pastebējote ir kaip vertinate šią informacinę kampaniją prieš prekybą moterimis?, **Latvijos respondentų atsakymai**, %

	Nepastebėjau	Pastebėjau, man asmeniškai buvo/ yra naudinga (pasinaudojau joje esančia informacija)	Pastebėjau, manau, kad naudinga, nors asmeniškai nebuvo progos pasinaudoti	Pastebėjau, bet nemanau, kad tai duoda/ gali duoti kokios naudos	Pastebėjau, bet manau, kad tai išpūsti bereikalingi gąsdinimai
1. Lauko reklama (autobusų stotelių /langų plakatai ir skydai)	60,6	3,6	24,6	9,2	2,1
2. TV klipas	71,4	5,3	17,2	4,5	1,6
3. Radijo klipas	90,4	2,3	5,6	1,3	0,4
4. Plakatai spaudoje	78,5	3,3	14,6	2,4	1,2
5. Plakatai viešajame transporte	88,1	2,1	7,4	1,9	0,6
6. Plakatai disko-baruose, naktiniuose klubuose	92,7	1,7	4,2	1,2	0,2
7. Vidaus plakatai (įstaigose, mokyklose)	91,9	2,0	5,3	0,7	0,2
8. Spausdinta informacinė medžiaga (brošiūros, lankstinukai, skrajutės)	90,3	2,3	5,3	1,5	0,7

Latvijoje, panašiai kaip ir Lietuvoje, asmeniškai naudingiausi buvo TV klipas, lauko reklama ir plakatai spaudoje. Respondentų manymu, šie reklamos tipai buvo taip pat naudingiausi kitiems žmonėms.

Lentelė 6. Ar pastebėjote ir kaip vertinate šią informacinę kampaniją prieš prekybą moterimis?, **Estijos respondentų atsakymai**, %

	Nepastebėjau	Pastebėjau, man asmeniškai buvo/ yra naudinga (pasinaudojau joje esančia informacija)	Pastebėjau, manau, kad naudinga, nors asmeniškai nebuvo progos pasinaudoti	Pastebėjau, bet nemanau, kad tai duoda/ gali duoti kokios naudos	Pastebėjau, bet manau, kad tai išpūsti bereikalingi gąsdinimai
1. Lauko reklama (autobusų stotelių /langų plakatai ir skydai)	78,0	1,6	12,2	6,7	1,4
2. TV klipas	74,6	2,4	15,0	6,8	1,2
3. Radijo klipas	91,7	0,9	5,2	2,2	0,0
4. Plakatai spaudoje	83,5	1,4	9,6	5,0	0,5
5. Plakatai viešajame transporte	90,5	0,9	5,5	2,5	0,6
6. Plakatai disko-baruose, naktiniuose klubuose	96,1	0,5	2,2	1,0	0,2
7. Vidaus plakatai (įstaigose, mokyklose)	95,9	0,5	2,6	0,6	0,4
8. Spausdinta informacinė medžiaga (brošiūros, lankstinukai, skrajutės)	94,4	0,9	2,6	1,7	0,3

Estijoje įvairių tipų reklamą pastebėjo gerokai mažesnė gyventojų dalis. Naudingiausiais asmeniškai ir kitiems žmonėms, kaip ir kitose Baltijos šalyse, buvo TV klipas, lauko reklama ir plakatai spaudoje. Apskritai informavimo kampanija buvo įvertinta teigiamai.

Lauko reklamą pastebėjo 45% lietuvių, 39% latvių ir tik 22% estų. Dauguma mačiusių reklamoje pateiktą informaciją vertino teigiamai. Ypač svarbu, ar lauko reklamą pastebėjo jaunimas. Lietuvoje lauko reklamą pastebėjo 67% jaunimo (15-24 metų), o 5% teigė, kad pateikta informacija jiems padėjo; 43% manė, jog ši informacija reikalinga. Tik 17% jaunimo manė, kad tokia informacija nereikalinga, ir tik 2% - kad tai tėra bereikalingi gąsdinimai.

Lauko reklamą pastebėjo 56% latvių jaunimo; 5% teigė, kad ji buvo naudinga jiems asmeniškai; 38% - kad ji yra naudinga apskritai. 10% jaunimo manė, kad tokia informacija nereikalinga, ir tik 3% - kad tai tėra bereikalingi gąsdinimai.

Estijos jaunimas lauko reklamą pastebėjo žymiai rečiau (35%). Vis dėlto 3% teigė, kad pateikta informacija buvo naudinga jiems asmeniškai, o 17% - kad ji naudinga apskritai. 14% Estijos jaunimo nurodė, jog tokia reklama yra nereikalinga, ir tik 3% - kad tai tėra bereikalingi žmonių gąsdinimai.

TV reklaminių klipą matė 43% lietuvių, 29% latvių ir 25% estų. Klipas buvo žymiai dažniau pastebėtas jaunų gyventojų (Lietuvoje – 65%). 6% Lietuvos jaunimo teigė, kad klipas buvo jiems asmeniškai naudingas, 43% - kad jis galėjo būti naudingas kitiems žmonėms. Tik 14% jaunimo sakė, jog šis klipas yra bevertis, ir tik 2% - kad tai išpūsti žmonių gąsdinimai.

TV klipą pastebėjo 43% Latvijos jaunimo; 8% teigė, kad jis buvo naudingas asmeniškai. Tik 6% teigė, kad šis klipas yra bereikalingas, ir tik 2% - kad tai yra išpūsti gąsdinimai.

Ši TV klipą mažiau pamatė Estijos jaunimo (38%). Nepaisant to, 3% jaunimo teigė, jog klipas buvo naudingas jiems asmeniškai, o 22% - kad klipas galėjo būti naudingas kitiems. Žymiai mažiau respondentų teigė, kad tokia informacija yra nereikalinga.

Radio reklaminių klipą girdėjo gerokai mažiau žmonių (palyginti su lauko reklama ir TV klipu): 16% lietuvių, 10% latvių ir 8% estų. Tarp jaunimo atitinkami skaičiai yra šiek tiek didesni: 22% Lietuvoje, 11% Latvijoje ir 9% Estijoje. Dauguma gyventojų šią reklamą įvertino teigiamai.

Plakatus spaudoje pastebėjo 29% lietuvių, 21% latvių ir 16% estų. Šią reklamą matė daugiau jaunų žmonių: 43% lietuvių, 30% latvių ir 19% estų. Reklama spaudoje buvo vertinama palankiai.

Nedaug žmonių pastebėjo reklamą (plakatus) viešajame transporte: 15% lietuvių, 12% latvių ir 9% estų. Jaunimo grupėje atitinkami skaičiai yra 23%, 18% ir 14%. Reklama viešajame transporte buvo vertinama palankiai.

Labai mažai žmonių pastebėjo reklamą disko baruose, naktiniuose klubuose: 6% Lietuvoje, 7% Latvijoje, ir 4% Estijoje. Tai yra suprantama, kadangi ne taip daug žmonių reguliariai lankosi baruose ar naktiniuose klubuose. Tokių žmonių yra daugiau tarp jaunimo. Lietuvoje reklamą disko baruose matė

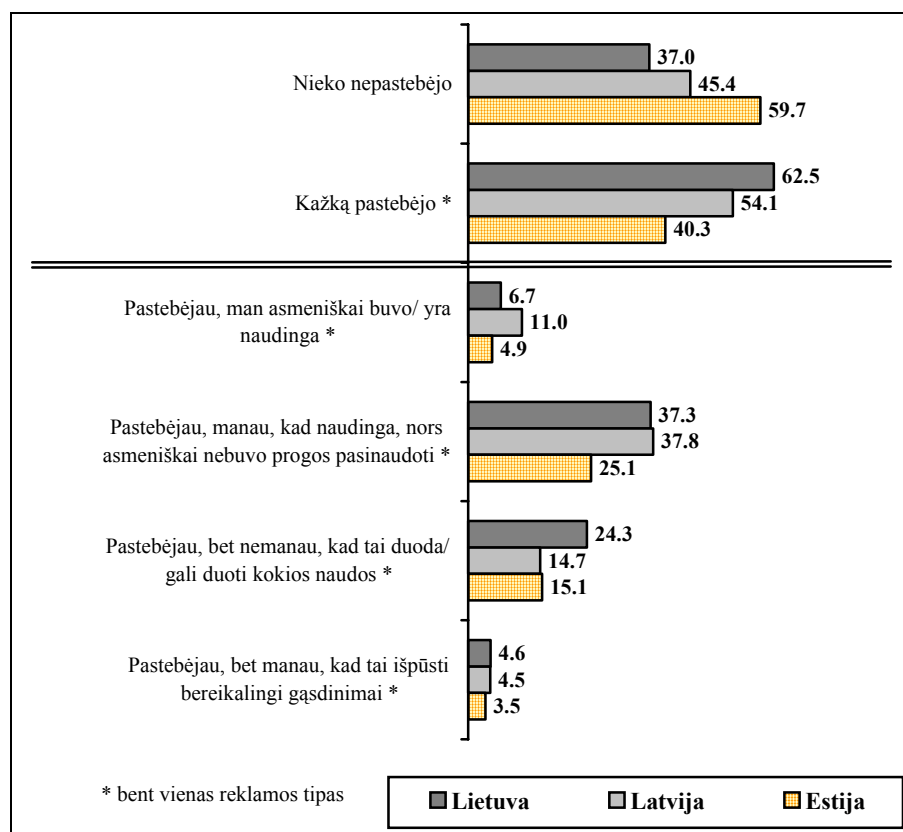
16% jaunimo, Latvijoje – 18%, Estijoje – 9%. Šis reklamos būdas buvo vertinamas teigiamai.

Vidaus plakatus (įstaigose, mokyklose) pastebėjo 9% lietuvių, 8% latvių ir 4% estų. Pastebėjusiųjų buvo ženkliai daugiau jaunimo grupėje: 22% Lietuvoje, 14% Latvijoje ir 7% Estijoje. Ši reklama buvo vertinama palankiai.

Spausdintą informacinę medžiagą (brošiūros, lankstinukai) pastebėjo ar ją pasinaudojo 14% lietuvių, 10% latvių ir 6% estų. Jaunų žmonių grupėje atitinkami skaičiai buvo 21%, 14% ir 8%. Reklama buvo įvertinta teigiamai.

Informavimo kampanijos efektyvumas būtų aiškesnis, jeigu paskaičiuotume, kokia gyventojų dalis pastebėjo bent vieno tipo reklamą; bent vieno tipo reklama buvo naudinga respondentui asmeniškai; reklama galėjo būti naudinga kitiems (respondento nuomone).

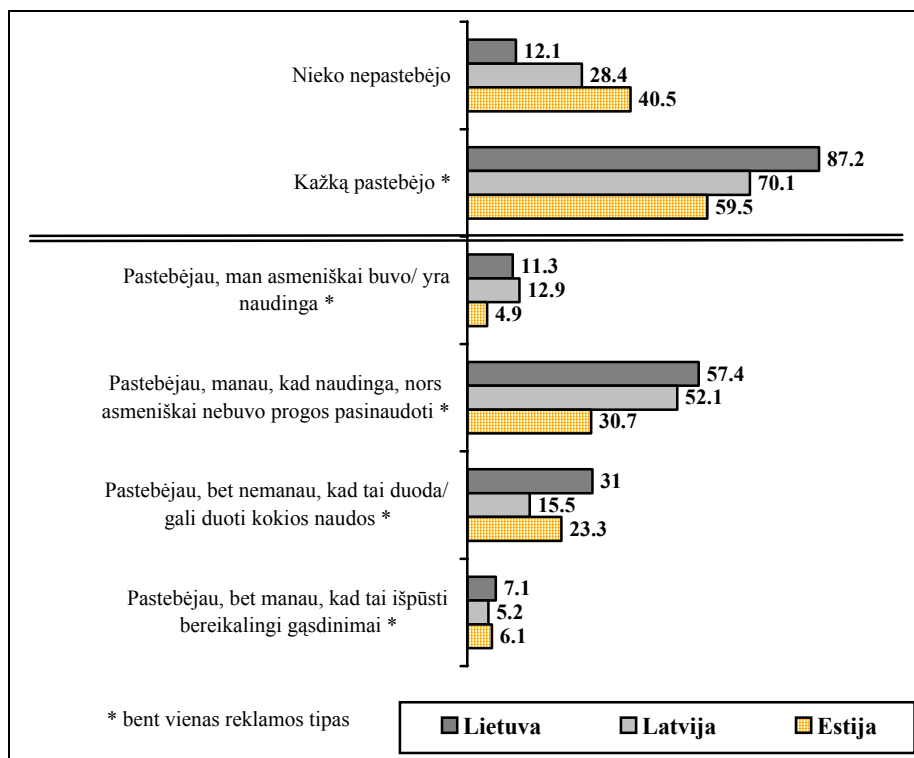
Pav. 11. Informavimo kampanijos efektyvumas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, %

Informavimo kampanija buvo labiausiai pastebėta Lietuvoje: 63% gyventojų pastebėjo bent vieno tipo reklamą. Estijoje informavimo kampanija buvo mažiausiai efektyvi (40% gyventojų matė bent vieno tipo reklamą), nors ir tai yra gana aukštas rodiklis. Taip pat reikia paminėti, jog Latvijoje, kur kampanija buvo mažiau efektyvi, daugiau žmonių pasinaudojo pateikta informacija asmeniškai (11%); taip pat daug latvių manė, jog pateikta medžiaga gali duoti naudos kitiems žmonėms (38%).

Dauguma žmonių informacinę kampaniją vertino teigiamai, ir tikrai nedidelė mažuma į kampaniją žvelgė nepalankiai.

Pav. 12. Informavimo kampanijos efektyvumas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, 15-24 metų respondentų atsakymai, %

Palyginti su visais gyventojais, jaunimas bent vieno tipo reklamą pastebėjo žymiai dažniau. Lietuvoje kokią nors reklamą pastebėjo absoliuti jaunų žmonių dauguma (87%), mažiau Latvijoje - (70%) ir Estijoje (60%).

Daugiau kaip 10% Lietuvos ir Latvijos jaunimo teigė, kad jie asmeniškai pasinaudojo pateikta informacija. Tokių žmonių mažiau buvo Estijoje (5%), tačiau ir tai yra gana didelis skaičius, atsižvelgiant į problemos reikšmingumą. Žymi jaunimo dalis manė, jog tokia informacija galėjo būti naudinga kitiems žmonėms. Tikrai mažuma jaunimo informavimo kampaniją vertino neigiamai.

IŠVADOS

1. Baltijos šalių gyventojai suvokia moterų išvežimo problemos svarbą ir reikalauja griežtesnių kovos su šia nusikalstama veikla priemonių. Per pastaruosius metus žymiai išaugo visuomenės informuotumo lygis šiuo klausimu. Nepaisant to, gyventojai pageidauja išsamesnės informacijos šia tema.
2. Kalbėdami apie galimas moterų migracijos į užsienį bandant įsidarbinti priežastis, lietuviai dažniausiai minėjo ekonominius motyvus: nedarbas (75%), noras greitai ir daug užsidirbti (56%), perspektyvų nebuvimas Lietuvoje (45%). Latvijoje pirmiausia taip pat buvo minimi ekonominiai motyvai: noras greitai ir daug užsidirbti (59%), nedarbas (48%). Estai nedarbą, kaip moterų emigravimo priežastį, minėjo rečiau, be ekonominių, buvo minimi kiti motyvai: noras greitai/daug užsidirbti (74%), noras pamatyti pasaulio (49%), nedarbas (43%). Respondentų atsakymai buvo panašūs, kaip ir 2001 metais.
3. Ieškodami darbo užsienyje, lietuviai labiausiai pasitiki artimais giminaičiais (50%), latviai – legaliomis įdarbinimo agentūromis (40%), o estai – draugais (46%). Panašūs rezultatai buvo gauti ir 2001 metais. Jaunimas labiausiai pasitiki iš draugų gaunama informacija visose Baltijos šalyse.
4. 19% lietuvių, 26% latvių, ir 33% estų jaunimo, ieškodami darbo užsienyje, pasitikėtų informacija, gauta iš interneto. Šiuo atveju tai nėra patikimas informacijos šaltinis.
5. 7% lietuvių, 10% latvių ir 6% estų susidūrė su moterų išvežimo reiškiniu savo socialinėje aplinkoje. Per pastaruosius metus padėtis beveik nepasikeitė. Asmeninis šios problemos patyrimas dažniau buvo minimas jaunimo: tą nurodė 14% lietuvių, 10% latvių, ir 12% estų.
6. Kalbant apie moterų gabenimo masto vertinimus, gyventojų susirūpinimas nuo praeitų metų ženkliai išaugo. Estijoje manančių, kad ši problema egzistuoja, dalis padidėjo nuo 25% iki 40%. Lietuvoje atitinkama gyventojų dalis yra 69%, Latvijoje – 60%.

7. Daugelis žmonių susirūpinę dėl moterų išvežimo apgaulės būdu. Lietuvoje 54% gyventojų manė, kad esama daug/labai daug tokių atvejų, Latvijoje – 63%, Estijoje – 50%. Visuomenės susirūpinimas žymiai išaugo Estijoje. Ypač daug susirūpinusių šiuo reiškiniu yra tarp jaunimo.
8. Nagrinėjant moterų apgavimo būdus, Lietuvoje dauguma žmonių minėjo siūlymus dirbti disko baruose ir restoranuose (66%), Latvijoje – siūlant dirbti modelių agentūrose (48%), o Estijoje – siūlant įsidarbinti aukle namuose (60%).
9. Tyrimas atskleidė, kad gana daug žmonių nežino, ką daryti, arba nieko nedaryti, jeigu jų giminaitė būtų priversta užsiimti prostitucija užsienyje ir prašytų pagalbos: 24% Lietuvoje, 25% Latvijoje ir 35% Estijoje. Nuo praėtų metų padėtis pasikeitė labai mažai.
10. Kalbėdami apie moterų išvežimo dirbti prostitutėmis kaltininkus, lietuviai pirmiausia kaltino pačias merginas dėl per didelio jų patiklumo (59%). Estijoje ir Latvijoje pirmiausia buvo minimas informacijos trūkumas (paminėjo atitinkamai 52% ir 48% gyventojų). Tą pačią priežastį, kaip svarbiausią, įvardijo ir tų šalių jaunimas.
11. Kaip svarbiausias kovos su moterų gabenimu priemonės lietuviai akcentavo realias bausmes gabentojams (organizatoriams ir dalyviams). Latviai ir estai pageidavo gauti daugiau informacijos apie šį reiškinį. Gyventojų siūlomos kovos su moterų gabenimu priemonės išlieka panašios, kaip ir 2001 metais.
12. Absoliuti gyventojų dauguma (87% - 91%) visose Baltijos šalyse norėtų padėti apgaulės būdu išvežtoms moterims.
13. Informavimo kampanijos metu geriausiai buvo pastebėta lauko reklama, TV klipas ir plakatai spaudoje.
14. Informavimo kampanija buvo sėkmingiausia Lietuvoje: 63% gyventojų pastebėjo bent vieno tipo reklamą. Estijoje informavimo kampanija buvo mažiausiai sėkminga (40% gyventojų matė kokio nors tipo reklamą). Asmeniškai pateikta informacija pasinaudojo 7% lietuvių, 11% latvių ir 5% estų. Žymiai daugiau buvo manančių, kad tokia informacija buvo naudinga kitiems žmonėms.
15. Informavimo kampanija buvo žymiai efektyvesnė jaunų žmonių atžvilgiu. Šią kampaniją pastebėjo absoliuti Lietuvos jaunimo dauguma (87%), dauguma Latvijos (70%) ir Estijos (60%) jaunimo. Vienas iš dešimties jaunų Lietuvos ir Latvijos žmonių asmeniškai pasinaudojo pateikta informacija. Keliskart daugiau jaunimo manė, jog pateikta medžiaga padėjo kitiems žmonėms.
16. Visose Baltijos šalyse informavimo kampanija buvo įvertinta teigiamai.

PRIEDAI

1 Priedas

Anketa

PARODYKITE KORTELĘ U1

U1. Jūsų nuomone, kodėl jaunos merginos išvyksta dirbti į užsienį?

Ne daugiau kaip trys atsakymai

1. Negauna darbo Lietuvoje
2. Lietuvoje jokių ateities perspektyvų, net jei turi darbą
3. Tikisi greitų didelių pinigų
4. Nori pamatyti pasaulį, pakeliauti
5. Tikisi lengvo gražaus gyvenimo
6. Nori tapti nepriklausomos nuo šeimos
7. Žema moralė
8. Neturi patriotizmo jausmo
9. Darbas tik priedanga, nori ištekėti už užsieniečio
10. Kita (*nurodykite*) _____
11. Nežinau

PARODYKITE KORTELĘ U2

U2. Tarkime, Jūs jau ilgai nerandate darbo Lietuvoje ir sužinote apie galimybę įsidarbinti užsienyje. Kokiu iš šių šaltinių ar kokiomis rekomendacijomis Jūs pasinaudotumėte?

Galimi kelį atsakymai

1. Skelbimas laikraštyje
2. Informacija internete
3. Draugų / pažįstamų rekomendacijos
4. Artimų giminaičių rekomendacijos
5. Studentų ir specialistų organizacijų/ draugijų apsikeitimo programos
6. Agentūra, turinti leidimą įdarbinti užsienyje
7. Kita (*nurodykite*) _____
8. Esant tokiai situacijai sutikčiau su bet koku pasiūlymu
9. Net ir esant tokiai situacijai nepriimčiau jokio siūlymo dėl darbo užsienyje

Pastaruoju metu vis daugiau šnekama ir rašoma apie prekybos moterimis ir moterų gabenimo į užsienį dirbti prostitutėmis problemas. Tolesni klausimai yra būtent šia tema.

U3. Kaip Jūs manote, ar daug moterų/ merginų iš Lietuvos yra išvykusios savo noru ar išvežtos į užsienį apgaulės būdu ar prievarta dirbti prostitutėmis?

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą

	Labai daug	Daug	Nedaug	Nežinau
1. Išvykusios savo noru (žinojo, ką reiks dirbti)	1	2	3	4
2. Išvežtos apgaulės būdu (siūlant kitus darbus)	1	2	3	4
3. Išvežtos prievarta	1	2	3	4

U4. Ar Jūs asmeniškai susidūrėte su moterų/ merginų gabenimu į užsienį dirbti prostitutėmis?

Galimi keli atsakymai

1. Toks atvejis buvo mūsų šeimoje
2. Taip buvo atsitikę mano giminaitei
3. Taip buvo atsitikę mano draugei
4. Taip buvo atsitikę mano pažįstamai, kaimynei, bendradarbei ir kt.
5. Asmeniškai su tokiais atvejais nesusidūriau

PARODYKITE KORTELĘ U5

U5. Kokią veiklą siūlant užsienyje dažniausiai apgaunamos moterys/ merginos?

Ne daugiau kaip trys atsakymai

Siūlant:

1. Mokyti, vykti į kursus, stažuotes
2. Turistines keliones
3. Vedybas su užsieniečiais
4. Darbą žemės ūkyje
5. Dirbti auklėmis, namų tvarkytojomis, slaugėmis, sanitarėmis
6. Darbą modelių agentūrose
7. Darbą viešbučiuose, moteliuose
8. Darbą restoranuose, baruose, šokėjų klubuose
9. Įvairus nekvalifikuotas darbas (juodadarbės)
10. Kita (nurodykite) _____
11. *Nežinau*

PARODYKITE KORTELĘ U6

U6. Jei sužinotumėte, kad išvykusi į užsienį Jūsų artima draugė ar giminaitė prieš jos valią verčiama ten užsiimti prostitucija, ką darytumėte?

Galimi keli atsakymai

1. Visai nežinočiau, ką daryti

2. Kreipčiausi į policiją Lietuvoje
3. Kreipčiausi į tos šalies policiją
4. Kreipčiausi į nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje (*nurodykite*)
5. Ieškočiau tos šalies visuomeninių organizacijų pagalbos
6. Kreipčiausi į Lietuvos Respublikos Seimą, Prezidentą
7. Kreipčiausi į Lietuvos užsienio reikalų ministeriją
8. Kreipčiausi į Lietuvos Respublikos ambasada toje šalyje
9. Kreipčiausi į žmogaus teisių organizacijas (*nurodykite*) _____
10. Kita (*nurodykite*) _____
11. *Nieko nedaryčiau, vis tiek niekas nepadės*

PARODYKITE KORTELĘ U7

U7. Prašom pasakyti, kas, Jūsų nuomone, kaltas, kad merginos išvežamos į užsienį užsiiminėti prostitucija?

*Ne daugiau kaip **trys** atsakymai*

1. Pačios merginos, nes to nori
2. Pačios merginos, nes per daug visais pasitiki
3. Merginų artimieji: giminės, draugai, kaimynai
4. Informacijos apie realius pavojus trūkumas
5. Pasieniečiai
6. Prasti įstatymai
7. Gabentojai, kurie dėl pinigų padarytų viską
8. Valdžia, kuri nesirūpina paprastais žmonėmis
9. Žema žmonių moralė apskritai
10. Kita (*nurodykite*) _____
11. *Nežinau*

PARODYKITE KORTELĘ U8

U8. Kaip, Jūsų nuomone, reikėtų kovoti su prekyba žmonėmis, gabenimu į užsienį dirbti prostitutėmis?

*Ne daugiau kaip **trys** atsakymai*

1. Plačiau ir išsamiau informuoti apie prekybos žmonėmis pavojus
2. Informuoti apie legalaus darbo užsienyje galimybes
3. Reikia informacijos apie tai, kur kreiptis ir ką daryti, jei papuolei į nusikaltėlių rankas (pagalbos organizacijų koordinatės, telefonų numeriai ir pan.)
4. Griežtinti įstatymus bei bausmes prekybos žmonėmis organizatoriams ir dalyviams
5. **Realiai bausti** gabentojus (sodinti į kalėjimą), o ne tik gąsdinti
6. Bausti pačias merginas
7. Bausti klientus (dėl jų ir atsiranda prostitucijos problemos)
8. Gerinti švietimą, ugdyti moralę

9. Kita (nurodykite) _____
 10. Kol nepagerės ekonominė situacija, jokios priemonės nepadės

PARODYKITE KORTELĘ U9

U9. Jūsų nuomone, esant kokioms situacijoms reikia padėti merginai, dirbančiai prostitute užsienyje, kuri kreipėsi pagalbos? Jeigu ji: Galimi keli atsakymai

1. Išvažiavo savo noru, žinodama (ar įtardama), kad teks verstis prostitucija
2. Buvo apgauta siūlant kitokį darbą (pvz. aukle, barmene)
3. Dirbti prostitute buvo išvežta prievarta
4. Niekam nereikia padėti

Jau beveik metai, kai Tarptautinė migracijos organizacija Baltijos šalyse vykdo informavimo kampaniją prieš prekybą moterimis. Jos simboliu pasirinkta mergina-marionetė, kabanti ant metalinių kablių, įsegtų tiesiai į odą.

PARODYKITE KORTELĘ U10

U10. Ar pastebėjote ir kaip vertinate šią informavimo kampaniją prieš prekybą moterimis?

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą

	Nepastebėjau	Pastebėjau, man asmeniškai buvo/ yra naudinga (pasinaudojau joje esančia informacija)	Pastebėjau, manau, kad naudinga, nors asmeniškai nebuvo progos pasinaudoti	Pastebėjau, bet nemanau, kad tai duoda/ gali duoti kokios naudos	Pastebėjau, bet manau, kad tai išpūsti bereikalingi gąsdinimai
1. Lauko reklama (autobusų stotelių /langų plakatai ir skydai)	1	2	3	4	5
2. TV klipas	1	2	3	4	5
3. Radijo klipas	1	2	3	4	5
4. Plakatai spaudoje	1	2	3	4	5
5. Plakatai viešajame transporte	1	2	3	4	5
6. Plakatai disko baruose, naktiniuose klubuose	1	2	3	4	5
7. Vidaus plakatai (įstaigose, mokyklose)	1	2	3	4	5

8. Spausdinta informacinė medžiaga (brošiūros, lankstinukai, skrajutės)	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Duomenys apie Jus

S1. Respondento lytis:

1. Vyras
2. Moteris

S2. Amžius _____ (suėję metai)

S3. Išsilavinimas

1. Pradinis
2. Nebaigtas vidurinis
3. Vidurinis
4. Aukštesnysis /spec. vidurinis
5. Aukštasis

S4. Užsiėmimas

1. Bedarbis
2. Namų šeimininkė/motinystės atostogos
3. Pensininkas (nedirbantis), invalidas
4. Moksleivis, studentas
5. Verslininkas
6. Dirbantis žemės ūkyje (ūkininkas)
7. Aukščiausios ar vidurinės grandies vadovas
8. Specialistas (su aukštuoju)
9. Tarnautojas (be aukštojo)
10. Darbininkas
11. Kita (įrašykite) _____

S6. Tautybė

1. Lietuvis
2. Rusas
3. Lenkas
4. Kita _____

S10. Kokia suma tenka vienam Jūsų šeimos nariui per mėnesį?

Sudėkite visų šeimos narių atlyginimus, pensijas, stipendijas ir t.t. ir padalykite iš šeimos narių skaičiaus

_____ litų

S11. Gyvenamoji vieta

1. Vilnius
2. Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys
3. Rajono centras
4. Kiti miestai
5. Kaimas

S12. Regionas

1. Vilniaus regionas
2. Kauno regionas
3. Klaipėdos regionas
4. Šiaulių regionas

5. Panevėžio regionas

Tyrimo metodika

Reprezentatyvi apklausa – Lietuva

- **Tyrimo laikas:** 2002 m. rugsėjo 5 – 8 d.
- **Interviu skaičius:** N = 1029
- **Tyrimo objektas:** 15-74 metų amžiaus Lietuvos gyventojai
- **Apklauso būdas:** interviu respondento namuose
- **Atrankos metodas:** daugiapakopė, atsitiktinė atranka. Respondentų atrinkimo procedūra garantuoja, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas (15-74 metų) turi vienodą tikimybę būti apklaustas.
- **Tyrimas darytas šiuose Lietuvos regionuose:** Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Marijampolėje, Druskininkuose, Visagine; Trakų, Alytaus, Šakių, Plungės, Pakruojo, Šilutės, Kėdainių, Utenos, Tauragės ir Rokiškio rajonuose. Apklausa buvo daryta 18 miestų ir 56 kaimuose.

Reprezentatyvi apklausa – Estija

- **Tyrimo laikas:** 2002 m. rugsėjo 6 – 16 d.
- **Interviu skaičius:** N = 988
- **Tyrimo objektas:** 15-74 metų amžiaus Estijos gyventojai
- **Apklauso būdas:** interviu respondento namuose
- **Atrankos metodas:** daugiapakopė, atsitiktinė atranka. Respondentų atrinkimo procedūra garantuoja, kad kiekvienas Estijos gyventojas (15-74 metų) turi vienodą tikimybę būti apklaustas.

Reprezentatyvi apklausa – Latvija

- **Tyrimo laikas:** 2002 m. rugsėjo 13 – 22 d.
- **Interviu skaičius:** N = 1075
- **Tyrimo objektas:** 15-74 metų amžiaus Latvijos gyventojai
- **Apklauso būdas:** interviu respondento namuose
- **Atrankos metodas:** daugiapakopė, atsitiktinė atranka. Respondentų atrinkimo procedūra garantuoja, kad kiekvienas Latvijos gyventojas (15-74 metų) turi vienodą tikimybę būti apklaustas.